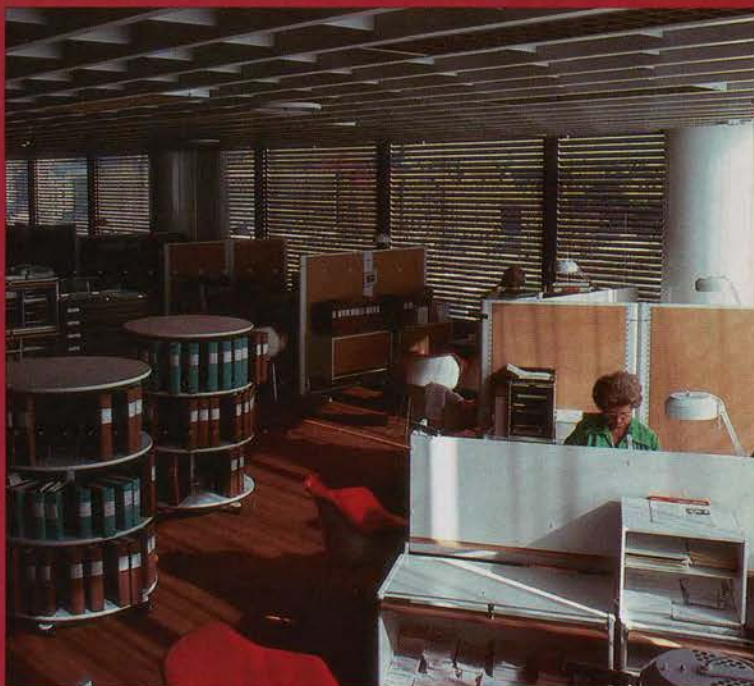

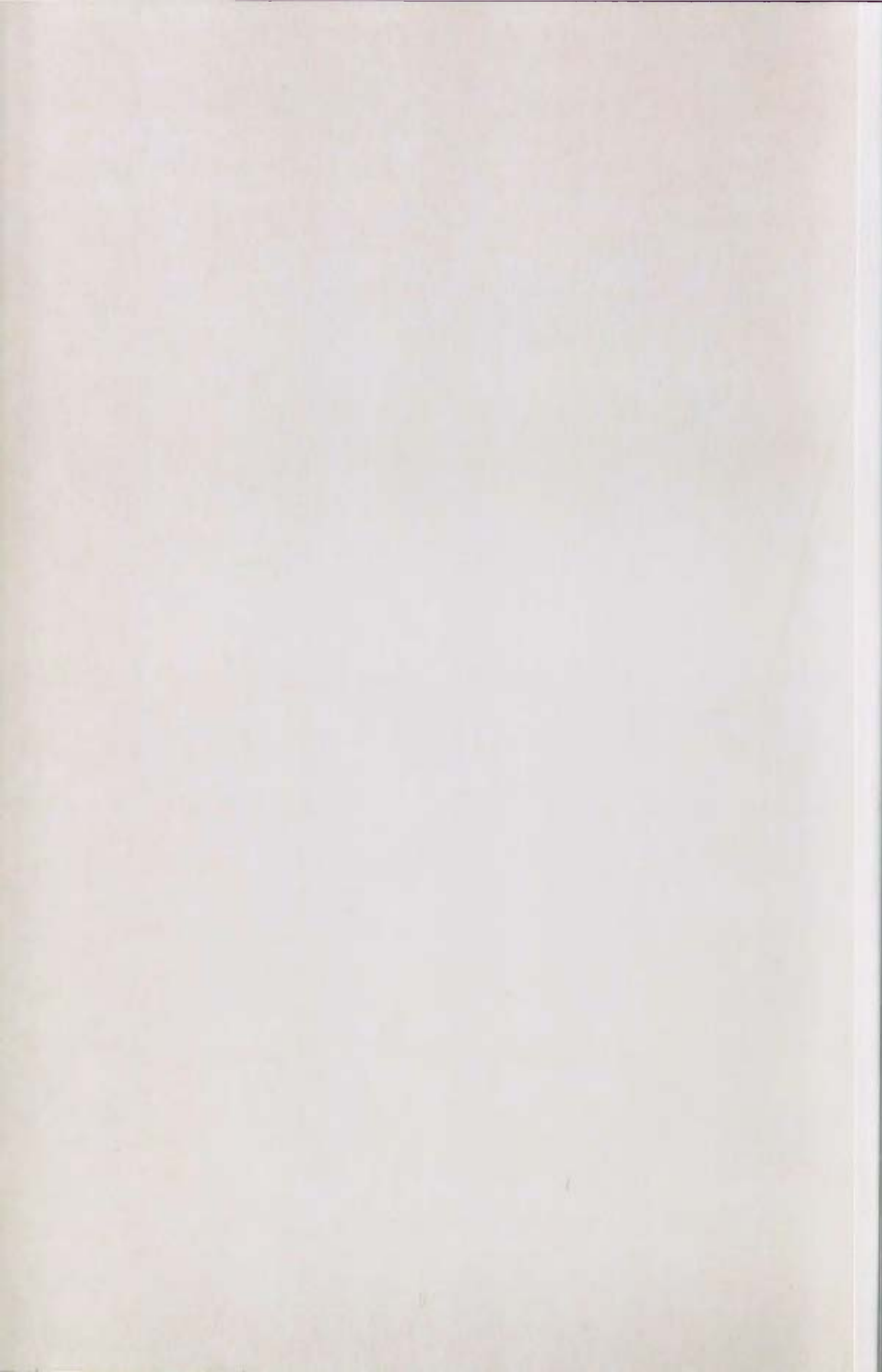
STORSTÄDERNAS ARBETSMARKNAD.

UNDERLAGSRAPPORT FRÅN

STORSTADS UTREDNINGEN

SOU 1989:70

Ref

Statens offentliga utredningar
1989:70
Statsrådsberedningen

Storstädernas arbetsmarknad

Underlagsrapport från storstadsutredningen

Allmänna Förlaget har utgivit en bibliografi över SOU och Ds som omfattar åren 1981—1987. Den kan köpas från förlagets Kundtjänst, 106 47 STOCKHOLM. Best. nr. 38-12078-X.

Beställare som är berättigade till remisseexemplar eller friexemplar kan beställa sådana under adress:

Regeringskansliets förvaltningskontor
SOU-förrådet

103 33 STOCKHOLM

Tel: 08/763 23 20 Telefon 8⁰⁰—12⁰⁰ (externt och internt)

08/763 10 05 12⁰⁰—16⁰⁰ (endast internt)

Produktion Allmänna Förlaget
Omslag ALLF/AD Göran Durgé
ISBN 91-38-10400-8

ISSN 0375-250X

Svenskt Tryck Stockholm 1989 933234

Förord

Även om sysselsättningsläget för närvarande är gynnsamt i storstadsområdena är de tre storstadskommunernas andel av arbetslösheten något större än deras andel av befolkningen. Utslagningen från arbetsmarknaden är större i storstäderna än i mindre kommuner.

Enligt direktiven skall storstadsutredningen göra en bred belysning av levnadsvillkoren i storstäderna i relation till levnadsvillkoren i landet i övrigt. Arbetsmarknadsverket har i samarbete med storstadsutredningen gjort en studie av arbetsmarknaden i storstäderna.

Utredningsarbetet har utförts av Richard Engelsson, länsarbetsnämnden i Malmö. Materialet har behandlats i en arbetsgrupp bestående av:

länsarbetsdirektör Henry Sääf, Stockholm
länsarbetsdirektör Rolf Nord, Göteborg
länsarbetsdirektör Göte Bernhardsson, Malmö samt
förmedlingsdirektör Kjell Sundberg, AMS,
överdirektör Allan Larsson, AMS (ordförande).

Rapporten kommer att ligga till grund för storstadsutredningens fortsatta arbete.

Jan O. Karlsson

The first of these is the fact that the
theoretical model of the system is
based on the assumption that the
system is in a steady state.

The second is the fact that the
theoretical model of the system is
based on the assumption that the
system is in a steady state.

The third is the fact that the
theoretical model of the system is
based on the assumption that the
system is in a steady state.

The fourth is the fact that the
theoretical model of the system is
based on the assumption that the
system is in a steady state.

The fifth is the fact that the
theoretical model of the system is
based on the assumption that the
system is in a steady state.

The sixth is the fact that the
theoretical model of the system is
based on the assumption that the
system is in a steady state.

Innehållsförteckning

Inledning	6
Sysselsättningsutvecklingen	7
Arbetslöshetsutvecklingen	11
Utvecklingen i Stockholm, Göteborg och Malmö.....	15
Förändringar i sysselsättningsfrekvenser/förvärvsfrekvenser ..	16
Invandrarnas situation i Stockholm och Malmö	20
Sysselsättningen i olika näringsgrenar.....	21
Arbetslösheten i storstadskommunerna.....	22
Utveckling av förtidspensioneringen	25
Läget i storstadsområdena.....	27
Nybeviljade förtidspensioner	28
Förtidspensioneringar av arbetsmarknadsskäl.....	31
Långtidssjukskrivna	34
Begreppet ohälsa	35
Socialhjälp	36
Exemplet Malmö	37
Försörjningssituationen i Stockholm och Malmö	39
Situationen i Malmö.....	42
Stadsdelsområdet Fosie	43
Arbetslösheten i Fosie 1985	45
Socialbidragsberoendet i Fosie	45
Storstädernas arbetsmarknad - en sammanfattning.....	47

Inledning

Regionala skillnader vad gäller sysselsättning och arbetslöshet har existerat sedan länge. Olikheterna har accepterats som ett nödvändigt uttryck för ett modernt industrisamhälles dynamik och utveckling. Där det har funnits goda förutsättningar för industriell tillväxt, där har etableringarna gjorts, där har också den industriella expansionen gått snabbast.

De goda förutsättningarna har funnits i syd- och mellansverige i allmänhet och i dess större tätorter i synnerhet. En följd har blivit en exceptionell befolkningstillväxt i våra storstadsområden under detta sekel. På en generation (70 år) har t ex befolkningen i Malmö från sekelskiftet ökat med över 200 000 personer. Stockholms län har ökat sin andel av Sveriges befolkning från 9 procent år 1900 till nästan 20 procent idag, och befolkningstillväxten fortsätter. Frånsett utflyttningarna under "gröna vägen" på sjuttioalet har storstäderna återigen ett positivt flyttningsnetto.

Utvecklingen från en dominerande varuproducerande tillverkningsindustri mot en offentlig och privat tjänsteproduktion har varit markerad i synnerhet på grund av den offentliga sektorns tillväxt de senaste decennierna. Göteborg och Malmö, traditionellt stora s k "arbetarstäder", har tappat väsentliga delar av sina typiska industrikulturer.

Omställningarna har varit och är fortfarande stora för storstadsbon. Kontrasterna likaså. Arbetsmiljö och boendemiljön har för alla inte alltid getts den prioritet och omtanke som långsiktigt ger ett fungerande och utvecklande socialt nätverk.

Sjuktalet ökar, förtidspensioneringarna ökar, och detta utan att hälsotillståndet i befolkningen försämrats. Allt fler människor tvingas ut från den ordinarie arbetsmarknaden för sin försörjning. Förvärvsfrekvenserna för äldre män sjunker trots de senaste årens goda arbetsmarknadssituation.

Arbetslösheten i de större städerna i södra och mellersta Sverige, alltså inte bara storstäderna, har det senaste decenniet tenderat öka i förhållande till respektive omgivande läns genomsnitt.

Sysselsättningsutvecklingen

Arbetskraftsutbudet har hittills under 80-talet ökat med 225 000 personer i riket, vilket blir en årlig genomsnittlig ökning med 27 000. Under 70-talet var motsvarande ökning 40 000 personer. Kvinnorna stod för hela ökningen på 70-talet och gör så i stort sett även under 80-talet. Ökningen för männens del mellan 1980 och 1988 stannar vid sammanlagt 12 000 personer.

Den svaga ökningen av arbetskraften för män sammanhänger med att deras förvärvsfrekvens minskat under 80-talet. Motsatt förhållande råder för kvinnorna. Deras förvärvsfrekvens ökade med 7 procentenheter mellan 1980 och 1988 och är nu uppe i över 80 procent. Av männen var 84,8 procent av befolkningen sysselsatta 1988.

Av kvinnornas ökade arbetskraftsutbud, 213 000 personer under 80-talet, beror 10 procent på deras ökade förvärvsfrekvens och resten på befolkningsökningen. Det är bland de äldsta kvinnorna 55-64 år, som sysselsättningsfrekvensen ökat mest. För kvinnorna i åldrarna 35-44 år var sysselsättningsfrekvensen 1988 över 90 procent.

För männen har sysselsättningsfrekvensen minskat i alla åldersgrupperna, mest för de äldre 55-64 åringarna.

Tabell: Sysselsättningsfrekvenser i riket, ålder och kön.

År	Syssel.frkv 1988		Skillnad 88-80 (%)	
	män	kvinnor	män	kvinnor
16-24	65.7	65.4	-2.5	-0.8
25-34	91.9	87.8	-1.5	8.4
35-44	95.1	91.5	-0.7	8.0
45-54	93.5	89.7	-0.4	7.5
55-64	73.7	63.6	-3.8	9.2
16-64	84.8	80.5	-1.4	7.1

Källa: AKU

Storstadslänen svarar för drygt hälften, eller 120 000 personer, av det ökade arbetskraftsutbudet under åttiotalet. Storstadslärens andel av befolkningen mellan 16-64 år var 37 procent 1988.

Deras stora andel av det ökade arbetskraftsutbudet sammanhänger dels med att dessa län har ett något högre arbetskraftstal, dels att de svarade för 75 procent av befolkningsökningen (16-64 år) mellan 1980 och 1988.

Tabell: Arbetskraftsförändringar 1980-1988 absoluta och relativa arbetskraftstal.

	Arbetskraft 1980-1988	Relativa arbetskraftstal 1980-1988
Skogslän		
16-24	-7000	-3.7
25-34	-20000	3.5
35-44	47300	4.9
45-54	10300	4.6
55-64	10700	2.2
16-64	19900	2.9
Storstadslän		
16-24	15700	-0.9
25-34	-3000	2.8
35-44	88100	3.2
45-54	40100	2.2
55-64	-21300	2.5
16-64	119500	2.5
Övriga län		
16-24	7200	-4.4
25-34	-38800	3.6
35-44	90700	3.2
45-54	42400	3.8
55-64	-16200	3.5
16-64	85300	2.3

Källa: AKU

Ökningen av arbetskraften har varit extremt hög under de två senaste åren - över 91 000 personer - och framför allt tillfallit storstadslänen (84 000 personer).

Liksom för riket som helhet ökade sysselsättningsfrekvenserna för de tre länsområdena (storstadslän, skogslän och övriga län) i alla åldersgrupper utom de yngsta, 16-24 år, mellan 1980 och 1988. Ökningstakten är relativt jämn i alla åldersgrupperna, mellan 2 och 4 procentenheter, utom för 35-44 åringarna i skogslänen där ökningen varit kring 5 procentenheter. Nedgången av arbetskraftsdeltagandet för den yngsta åldersgruppen har varit marginell i storstadslänen.

Fram till 1986 redovisar arbetskraftsundersökningarna (AKU) förändringarna i arbetskraften m m även på kön och ålder för länsområdena. Mellan 1980 och 1986 ökade arbetskraften med ca 140 000 personer i riket. För kvinnorna var ökningen 153 000 medan arbetskraften sjönk för männen med 14 000 personer. För storstadslänen har det bland annat inneburit att de har tappat 22 000 äldre män (55-64), en nedgång med över 15 procent sedan 1980. För kvinnorna i storstadslänen har den mest markerade förändringen skett i åldersgruppen 35-44 år. Mellan 1980 och 1986 ökade arbetskraften för denna grupp med över 50 000 personer i storstadslänen.

Tabell: Förändringar i arbetskraften (1000-tal) och sysselsättningsfrekvenser, länsområden, kön, åldrar

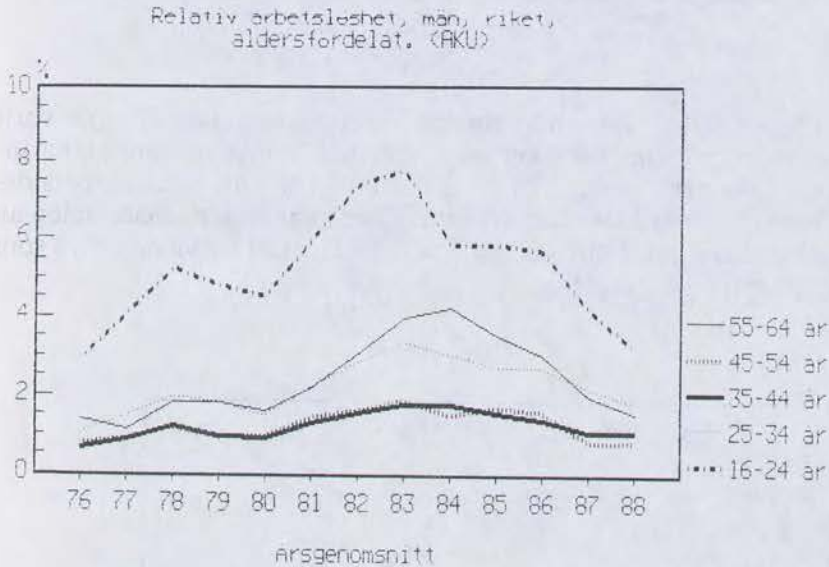
	Arbkraft 1986		1986-1980		Sysselsätt- frekvenser		1986-1980	
	män	kv	män	kv	män 1986	kv	män	kv
Skogslän								
16-24	709	668	-78	-13	55.9	60.2	-10.7	-0.5
25-34	1093	968	-172	16	89.1	84.4	-4.4	8.5
35-44	1320	1148	233	262	94.9	88.3	-1.5	8.7
45-54	933	867	-1	69	92.2	87.5	-0.5	8.6
55-64	718	578	-74	29	68.4	53.6	-2.7	4.6
16-64	4773	4229	-92	363	80.7	75.5	-3.2	6.3
Storstadslän								
16-24	1256	1290	-17	-27	63.1	63.9	-3.8	-5.2
25-34	2125	1946	-169	-61	90.9	87.0	-1.8	4.4
35-44	2319	2211	298	511	95.6	92.1	0.1	6.9
45-54	1543	1442	34	52	93.9	89.2	-0.5	3.6
55-64	1131	1064	-220	-46	73.6	62.7	-6.1	2.6
16-64	8374	7953	-74	429	84.4	79.9	-2.0	3.1
Övriga län								
16-24	1568	1430	-34	-4	62.7	61.3	-7.5	-5.0
25-34	2219	2017	-294	15	92.6	86.9	-1.5	8.7
35-44	2697	2357	435	492	95.5	89.1	-1.0	6.0
45-54	1866	1669	80	126	94.3	86.4	-0.2	5.4
55-64	1485	1217	-159	108	75.5	58.8	-3.6	6.6
16-64	9835	8690	28	737	84.5	77.1	-2.7	4.7

Källa: AKU

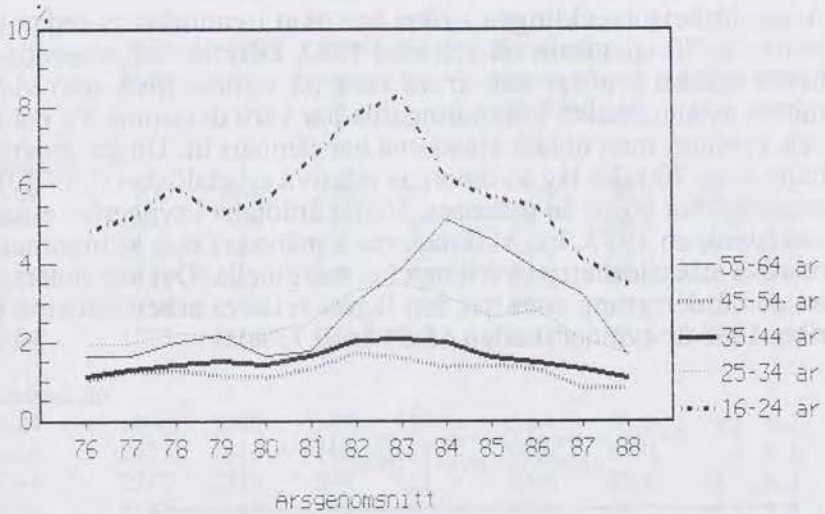
Sysselsättningsfrekvenserna i storstadslänen har minskat mindre för män men också ökat mindre för kvinnor än i de båda övriga länsområdena. I storstadslänen är det framför allt bland de äldre männen som sysselsättningsfrekvensen minskat medan det i övriga riket är de yngre männen som minskat sin sysselsättningsintensitet.

Arbetslöshetsutvecklingen

Arbetslöshetsutvecklingen i riket har ökat trendmässigt sedan i mitten av 70-talet fram till och med 1983. Därefter har arbetslösheten sjunkit kraftigt och är nu nere på samma nivå som vid mitten av sjuttioalet. Förändringarna har varit desamma för män och kvinnor, men nivåskillnaderna har jämnats ut. Under senare hälften av 70-talet låg kvinnornas relativa arbetslöshet 0.5 - 1.0 procentenhet högre än männens. Under åttiotalet i synnerhet efter vändpunkten 1983, har skillnaderna i männens och kvinnornas relativa arbetslöshetstal varit mycket marginella. Det kan noteras att den åldersgrupp som har den lägsta relativa arbetslösheten i riket 1988 är kvinnor mellan 45-54 år (0.75%).

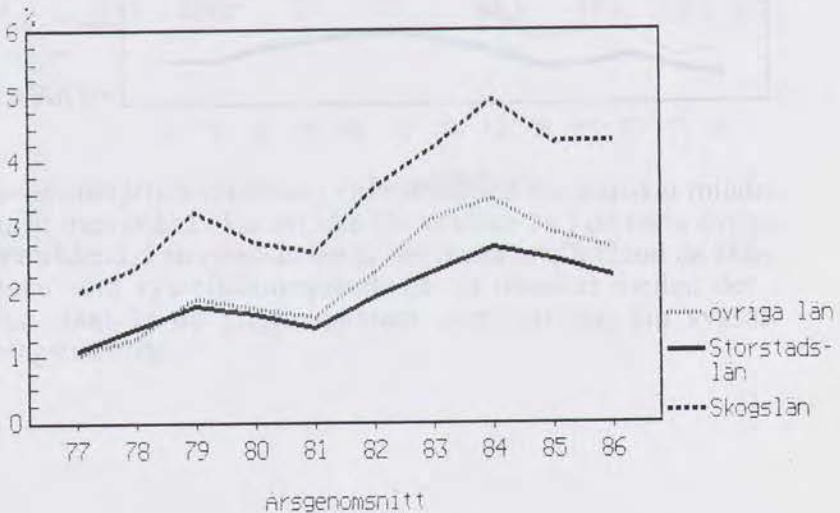

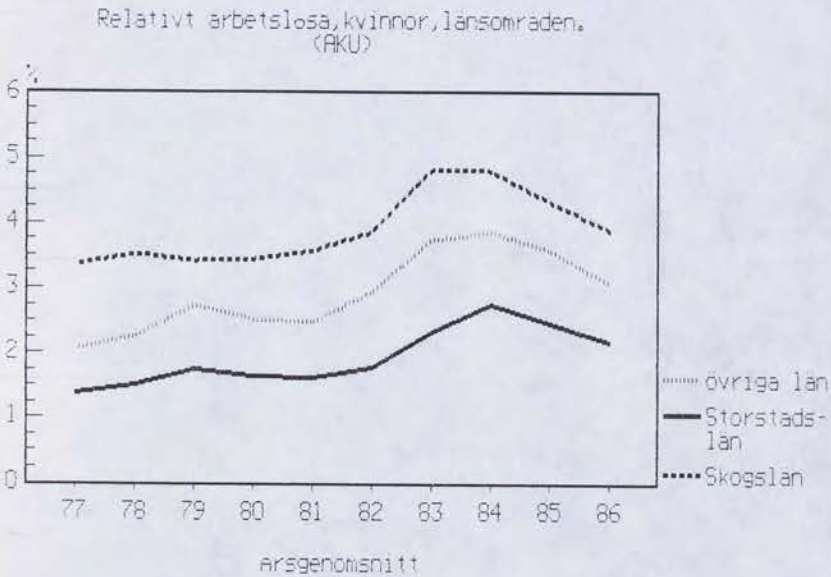
Relativ arbetslöshet, kvinnor, riket,
aldersfördelat. (AKU)

För de olika länsområdena har arbetslöshetsutvecklingen varit densamma som för riket som helhet. För alla tre områdena inträffade trendbrottet 1983 och fram till 1988 har sedan arbetslösheten ungefär halverats. Storstadslänen har under senare delen av sjuttioalet och hittills under åttioalet legat på halva den nivå som gäller för skogslänen.

Relativt arbetslösa, män, länsområden.
(AKU)

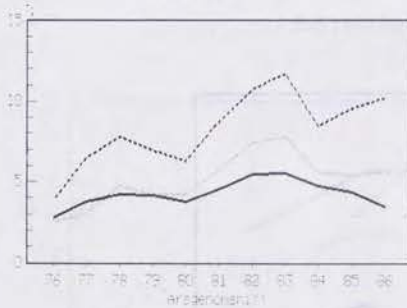

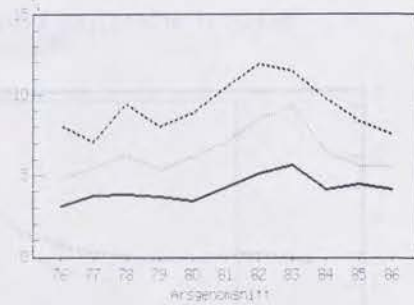
Uppgifterna för länsområdena i AKU fram till 1986 visar att det är framför allt ungdomarna som gynnats av konjunkturuppgången efter 1983. Både i skogsläna och gruppen övriga län sjönk den relativa arbetslösheten för kvinnorna mellan 16-24 år med ca 4 procentenheter mellan 1983 och 1986. I storstadsläna var nedgången för samma åldersgrupp ca 1.5 procentenhet under samma period.

De lägsta relativa arbetslöshetstalen i storstadsläna står kvinnorna för. I de bägge åldersgrupperna 35-44 år och 45-54 år var den relativa arbetslösheten under 1 procent 1986.

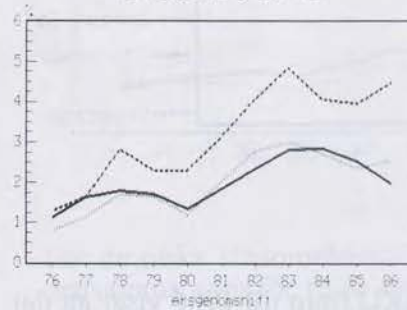
Relativt arbetslösa, länssnärden,
män i åldern 16-24 år, (AKU)

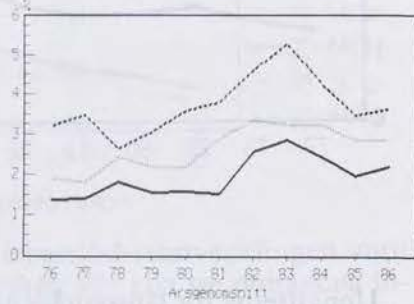
Relativt arbetslösa, länssnärden,
kvinnor i åldern 16-24 år, (AKU)

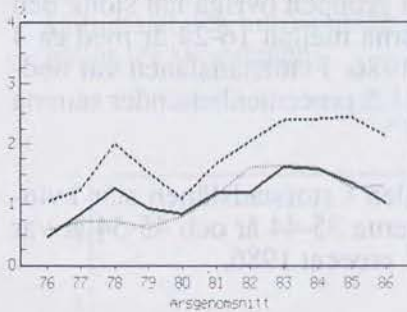
Relativt arbetslösa, länssnärden,
män i åldern 25-34 år, (AKU)

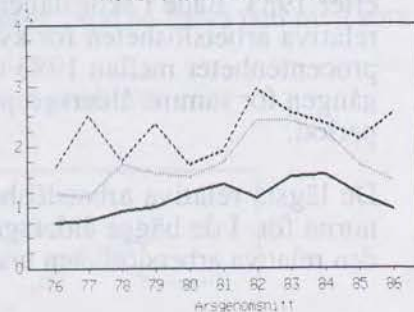
Relativt arbetslösa, länssnärden,
kvinnor i åldern 25-34 år, (AKU)

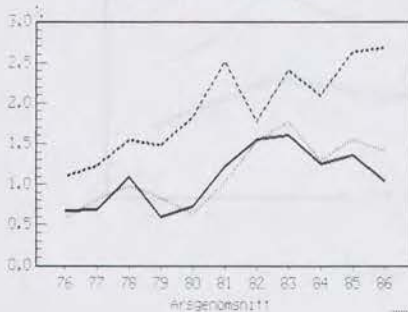
Relativt arbetslösa, länssnärden,
män i åldern 35-44 år, (AKU)

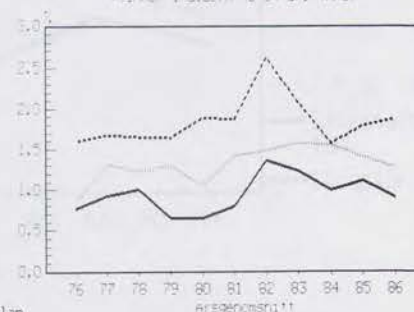
Relativt arbetslösa, länssnärden,
kvinnor i åldern 35-44 år, (AKU)

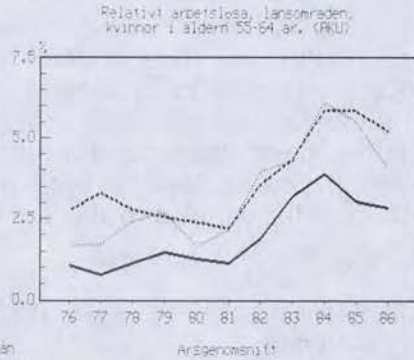
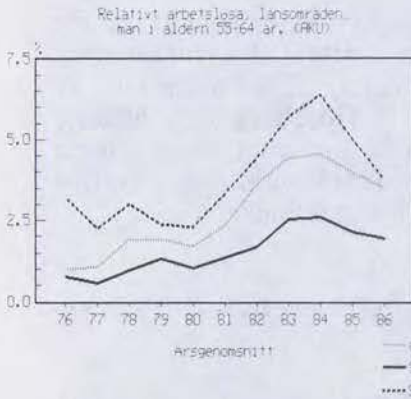
Relativt arbetslösa, länssnärden,
män i åldern 45-54 år, (AKU)

Relativt arbetslösa, länssnärden,
kvinnor i åldern 45-54 år, (AKU)

— övriga län
- - - Storstads-län
... Skogs-län

Utvecklingen i Stockholm, Göteborg och Malmö

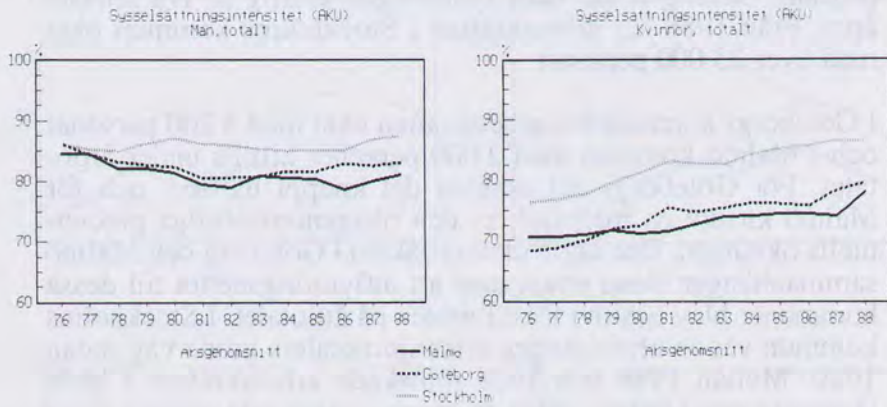
Förändringar i arbetskraften i de tre storstadskommunerna har utvecklats olika under åttiotalet. I Stockholms kommun ökade arbetskraften mellan 80 och 88 med sammanlagt 21 000 personer, eller med nästan 6 procent. Ökningen är större än den för riket som helhet, vilken under samma period stannade vid 5.3 procent. Ökningen har varit synnerligen kraftig de två senaste åren. Från 1986 har arbetskraften i Stockholms kommun ökat med över 25 000 personer.

I Göteborgs kommun har arbetskraften ökat med 5 200 personer och i Malmö kommun med 2 000 personer hittills under åttiotalet. För Göteborgs del innebär det knappt hälften, och för Malmö knappt en tredjedel, av den riksgenomsnittliga procentuella ökningen. Den lägre ökningstakten i Göteborg och Malmö sammanhänger bland annat med att inflyttningsnettot till dessa kommuner blev positivt först i mitten på åttiotalet. I Stockholms kommun vände utvecklingen efter sjuttiotalets gröna våg redan 1980. Mellan 1986 och 1988 minskade arbetskraften i både Göteborg och Malmö, vilket är en utveckling rakt motsatt den i Stockholm.

I likhet med utvecklingen i riket är det kvinnorna som svarar för merparten av arbetskraftsökningen i storstadskommunerna. Kvinnorna svarar i Stockholms kommun för ca två tredjedelar av ökningen mellan 1980 och 1988. I Göteborg och Malmö minskade arbetskraften för män med ca 2 procent under samma period. Stockholm uppvisar en annan utveckling. Arbetskraften för män har där ökat med 4.3 procent under åttiotalet.

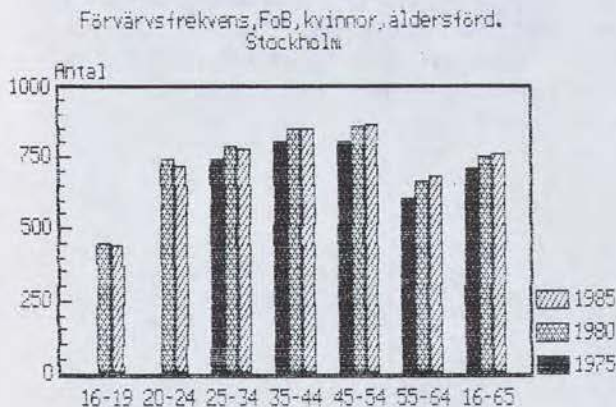
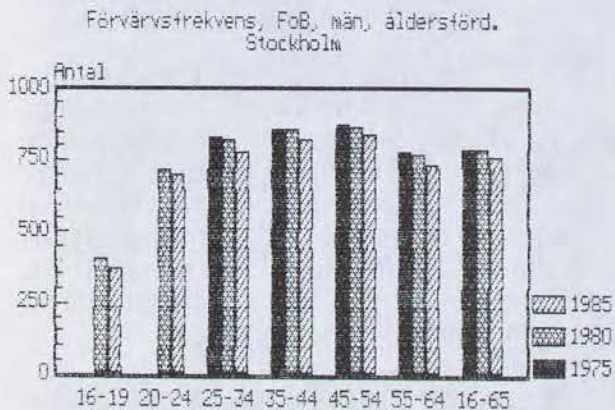
Förändringar i sysselsättningsfrekvenser/förvärvsfrekvenser

Av storstadskommunerna är det bara Stockholm som under 1980-talet har haft en högre sysselsättningsfrekvens än den riksgenomsnittliga. Malmö kommun uppvisar t o m lägre tal än skogslänen. I likhet med riket har kvinnornas sysselsättningsintensitet ökat kraftigt i storstadskommunerna. I Göteborg och Malmö i samma takt som riket som helhet. Stockholms kommun har något lägre ökningstakt, men ökar från en klart högre nivå. De senaste fem åren har kvinnor och mäns sysselsättningsintensiteter i Stockholm legat på samma nivå.

I Fob undersökningarna redovisas förvärvsfrekvenser kön- och åldersfördelade på kommunnivå. I den nya folk- och bostadsräkningen (Fob 1985) har vissa definitionsförändringar försvårat jämförelser bakåt. Begreppet sysselsatt inhämtas numera från kontrolluppgifterna, vilket gör att Fob 85 redovisar en sysselsättningsnivå som är fem procent högre än i tidigare Fobar. Avvikelserna är störst för de äldsta och de yngsta åldersgrupperna. Personer som tidigare räknade sig som antingen studerande eller pensionärer betraktas i Fob 85 i större utsträckning som sysselsatta. För att möjliggöra jämförelse med tidigare folk- och bostadsräkningar används, om inte annat anges, SCB:s omräknade värden för 1985.

I Stockholm har kvinnorna för första gången 1985 högre förvärvsfrekvens än männen (16-64 år). I Göteborg och Malmö är situationen fortfarande "normal" men avståndet har krympt väsentligt.

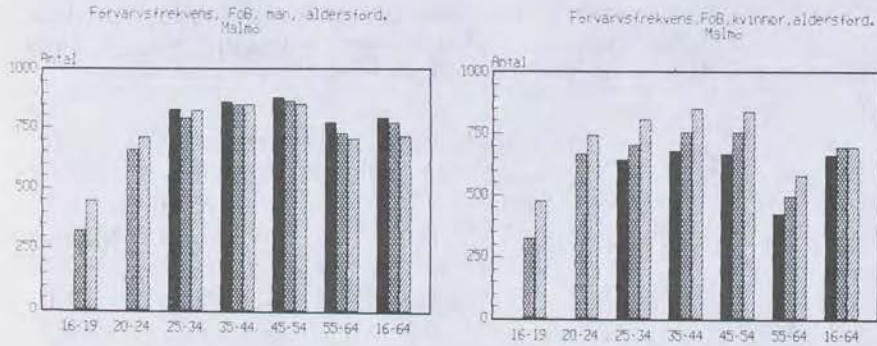
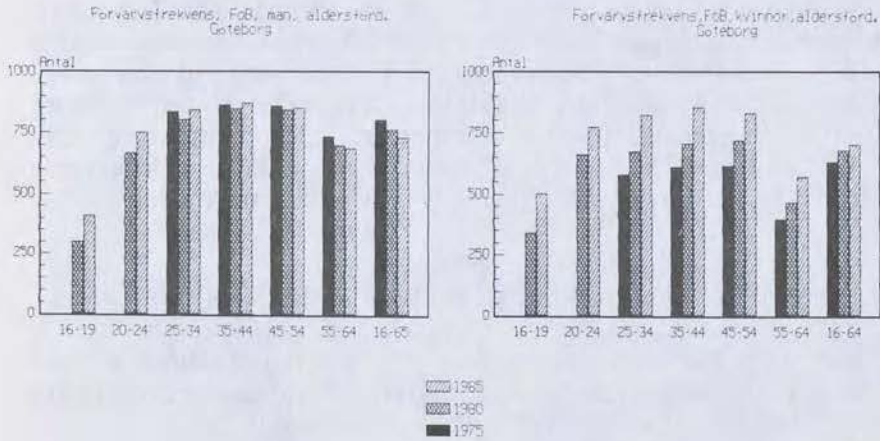

I Stockholms kommun har utvecklingen för männen inneburit att de totalt sett har minskat sin förvärvsfrekvens jämfört med 1975 (2.3 %-enheter). Den mycket negativa utvecklingen av förvärvsfrekvenserna för framförallt äldre män mellan 1965 och 1975 i Stockholm har fortsatt men inte i samma höga takt som under den tioårsperioden. Det är ungdomarnas förtjänst att nedgången i förvärvsfrekvenserna för männen i Stockholm har varit förhållandevis liten.

Detta sammanhänger bland annat med inflyttningarna till Stockholms län. Det inrikes flyttningsöverskottet till Stockholms län har under åttiotalet årligen legat på ca 4 500 personer. Den normala flyttaren i riket är ung, mellan 15 och 34 år. Stockholmsflyttaren är också ung men något äldre än genomsnittligt. Två tredjedelar är ensamstående och har en hög utbildningsnivå. Cirka 40 procent av inflyttarna till Stockholms län har eftergymnasial utbildning. Av befolkningen i riket (åldersjusterad för jämförelser med flyttarna) har ca 18 procent samma utbildningsbakgrund.

Man kan klart påstå att arbetsmarknadssituationen i Stockholmsområdet drar till sig välutbildad yngre arbetskraft. De gynnsamma karriärmöjligheterna och "storstadspulsen" är de avgörande skälen. Den inrikes stockholmsflyttaren har till ca 60 procent arbete redan före flyttningen. Han eller hon har inte yrken som det råder stor brist på i Stockholm utan inflyttarnas yrkesfördelning överensstämmer med den för arbetskraften i länet. För den utrikes inflyttande är bilden en annan, de får i stor utsträckning arbete inom bristyrkesområden, främst serviceyrken.

Både i Göteborg och i synnerhet i Malmö har männens förvärvsfrekvens sjunkit mellan 1975 och 1985. Mest dramatisk har nedgången varit för de äldre männen mellan 55-64. I Malmö har deras förvärvsfrekvens minskat med 11 procentenheter och i Göteborg med nästan 9 procentenheter.

Mellan 1980 och 1985 sjunker förvärvsfrekvenserna för männen i Stockholm (2.5 %-enheter). I Göteborg är nedgången något större (3.2 %-enheter). Malmö avviker med en nedgång på 5.5 procentenheter. Detta innebär att i Stockholm infaller i stort sett hela nedgången mellan 1975 och 1985 under första halvan av åttiotalet. I Malmö svarar åttiotalet för 70 procent av nedgången och i Göteborg för ca hälften.

Kvinnornas förvärvsfrekvens har som nämnts ökat mycket kraftigt mellan 1975 och 1980, så även i storstadskommunerna. I

Göteborg har ökning totalt sett för kvinnorna varit 7 procentenheter, i Malmö 3.2 och Stockholm 5.3 procentenheter. Mellan 1980 och 1985 har ökningarna relativt sett varit blygsamma. I Malmö har den nästan helt avstannat, i Stockholm och Göteborg har ökningarna stannat vid 1 respektive 2.3 procentenheter. Det var alltså framför allt under sjuttitalets andra hälft som kvinnorna i storstadskommunerna strömmade ut på arbetsmarknaden.

Invandrarnas situation i Stockholm och Malmö 1985

Fob 85 redovisar förvärvsintensiteter för populationen utrikes födda. Det är de officiella, i relation till tidigare Fobar något överskattade, sysselsättningstalen som redovisas.

Tabell: Skillnader i förvärvsfrekvenserna mellan utrikes födda och hela befolkningen i procentenheter. Fob 1985.

Ålder	Skillnader i förvärvsfrekvenser Utrikes födda - hela befolkningen			
	Män		Kvinnor	
	Stockholm	Malmö	Stockholm	Malmö
16-19	- 5.0	- 14.1	- 10.9	- 12.0
20-24	- 14.2	- 21.9	- 14.3	- 19.3
25-29	- 17.6	- 21.0	- 14.9	- 22.9
30-34	- 15.6	- 15.9	- 13.5	- 15.4
35-39	- 14.6	- 15.9	- 9.9	- 11.7
40-44	- 11.0	- 12.4	- 9.1	- 11.6
45-49	- 9.8	- 9.7	- 9.4	- 11.1
50-54	- 10.6	- 11.6	- 9.5	- 12.9
55-59	- 10.4	- 13.4	- 8.3	- 14.4
60-64	- 5.4	- 16.5	- 5.6	- 10.2
20-64	- 11.9	- 13.7	- 10.0	- 13.1

Det är framförallt invandrarungdomarna som har en besvärlig situation på arbetsmarknaden, i synnerhet de i Malmö. Den mycket höga arbetslösheten bland ungdomar i Malmö har varit speciellt ogynnsam för invandrarna.

Det bör påpekas att förvärvsfrekvenserna för de utrikes födda varierar starkt med invandringsåret. Av de utrikes födda invandrade ca 15 procent på åttiotalet, dessa grupper har mycket låga

förvärvsfrekvenser. I Malmö var deras förvärvsfrekvens ca 40 procent, i Stockholm ca 55 procent.

Sysselsättningen i olika näringsgrenar

Folk- och bostadsräkningarna (Fob) redovisar vid sina mätningar sysselsättningen på olika näringsgrenar kommunvis. Mycket stora förändringar i sysselsättningsstrukturen har inträffat i storstadskommunernas under den senaste femtonårsperioden. Mest markerad är nedgången av antalet förvärvsarbetande inom tillverkningsindustrin.

Tabell: Vissa näringsgrenar; förändringar i antalet förvärvsarbetande mer än 1 tim av nattbefolkningen 1970-1985.

	Förändringar 1970-1985 i procent och antal (1000-tal)					
	Tillv %		Hand/rest %		Offent %	
Stockholms kommun	-33	-21	-22	-16	18	21
Göteborgs kommun	-24	-13	-20	-8	44	25
Malmö kommun	-37	-13	-32	-3	24	8
Riket	-10	-97	7	33	65	636

Anm: På grund av nytt förfaringssätt vid kodning av näringsgrenstillhörighet uppger SCB att Fob 85 har högre antal sysselsatta i offentlig sektor och lägre antal inom bank och försäkring jämfört med tidigare Fob.

För Stockholms del innebär det att 1985 arbetar 12 procent inom tillverkningsindustrin och 40 procent inom den offentliga sektorn. Motsvarande tal för 1970 var 17 procent och 33 procent. Andelen förvärvsarbetande inom tillverkningsindustrin för de båda andra redovisade kommunerna var 1985 ca 20 procent, eller något under nivån för riket som helhet.

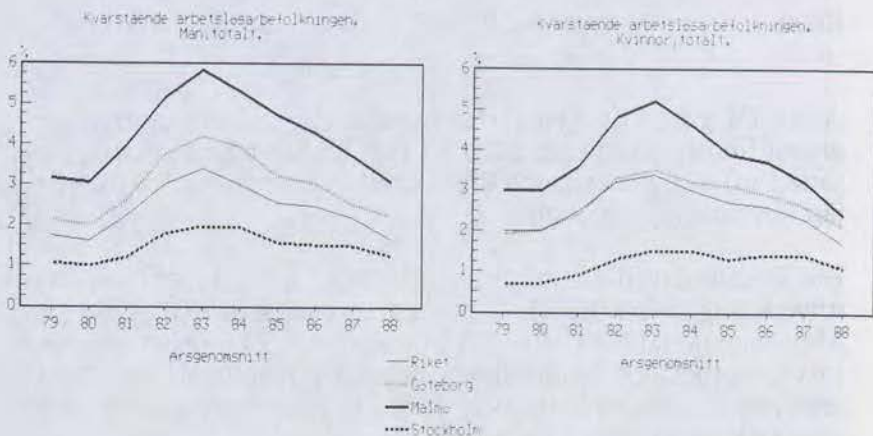
Göteborg och Malmö har en sysselsättningsstruktur som i stort överensstämmer med den för riket. Stockholm har förutom de ovannämnda skillnaderna också en klart högre andel sysselsatta inom bank- och försäkringsområdena (14% mot 7% för riket).

I Stockholms, och i viss mån också Göteborg, har nedgången i antalet sysselsatta inom tillverkningsindustrin nästan helt avstannat mellan 1980 och 1985. I Malmö däremot har nedgången fortsatt, 3 000 av de sammanlagt 13 000 färre industrisysselsatta inträffade under åttiotalets fem första år och då är nedläggningen av Kockums inte medräknad.

Arbetslösheten i storstadskommunerna

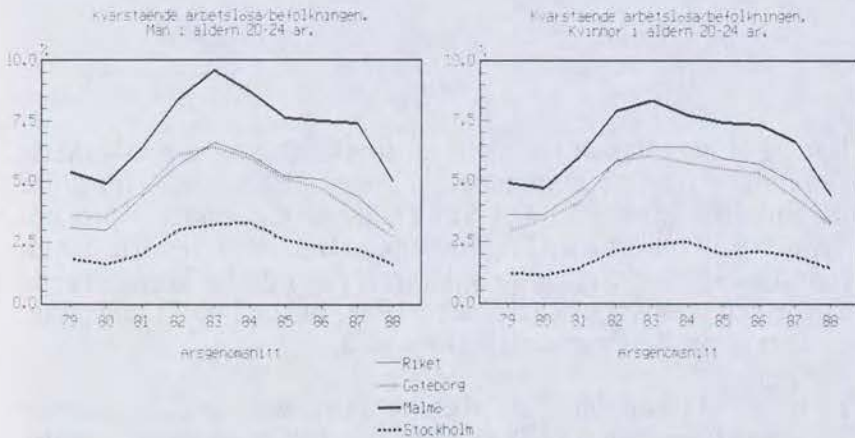
Arbetslöshetsnivåerna i de tre storstadskommunerna skiljer sig åt på ett mycket markerat sätt. I Stockholm har arbetslösheten sedan lång tid legat på en nivå klart under den riksgenomsnittliga. Man kan hävda att det i Stockholms kommun har rått full sysselsättning under hela åttiotalet. Arbetslösheten, mätt som antalet vid arbetsförmedlingen kvarstående arbetslösa sökande i förhållande till befolkningen, har inte ens under lågkonjunktåren 1983 och 1984 överstigit 2 procent. Arbetslöshetsnivåerna i alla åldersgrupper för båda könen är i Stockholm överlag mycket låga.

I de bägge andra storstadskommunerna ligger arbetslösheten både för män och kvinnor klart över den riksgenomsnittliga.

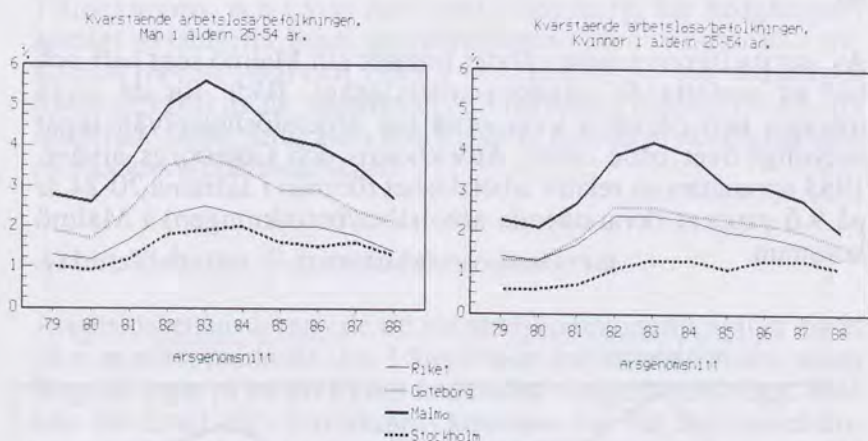
Ungdomsarbetslösheten har varit det största och överskuggande problemet på arbetsmarknaden ända sedan 70-talet. Vissa skogslän har haft relativa arbetslöshetsnivåer som legat klart över 10 procent, nivåer som vi normalt inte förknippar med svensk arbetsmarknadspolitik utan snarare känner igen som kontinentala tal.

Av storstadskommunerna är det framför allt Malmö som haft och har en omfattande ungdomsarbetslöshet. Både för de unga männen och de unga kvinnorna har arbetslöshetsnivån legat betydligt över både rikets, Stockholms och Göteborgs nivåer. 1983 uppmättes en relativ arbetslöshet för män i åldrarna 20-24 år på 9.6 procent (kvarstående arbetslösa/befolkningen) i Malmö kommun.

De unga kvinnorna (20-24 år) är den enda åldersgrupp i storstadskommunerna där kvinnorna har en högre relativ arbetslöshet än männen. Även för denna grupp ligger arbetslösheten i Malmö klart högst bland kommunerna om än inte så markerat som i samband med de unga männen.

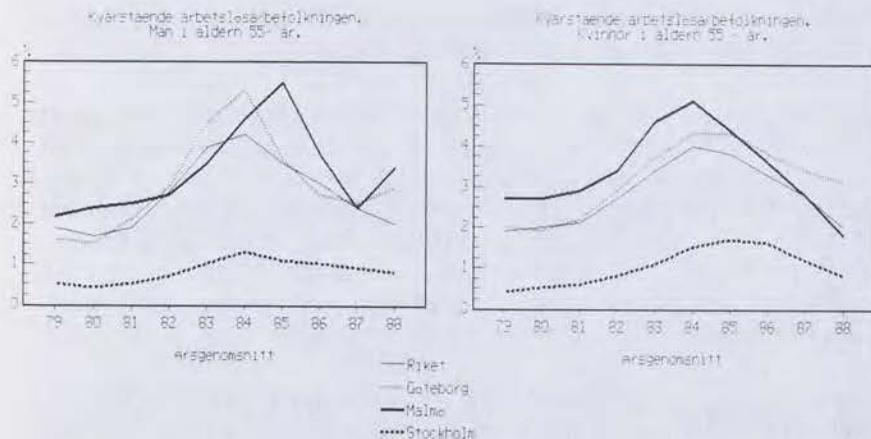
Åldersgruppen 25-54 år kännetecknas av relativt sett låga arbetslöshetstal för båda könen i alla tre kommunerna. Variationerna under åttiotalet är också lägre än för andra åldersgrupper. Malmö avviker med höga relativa arbetslöshetstal i synnerhet för männen mellan 1982 och 1984.

För de äldre männen har skett en försämring av arbetslöshets-situationen i de tre kommunerna. Arbetslöshetsnivån för äldre män mellan 55 och 64 år i Stockholm är låg, under 1 procent 1988, men jämfört med högkonjunkturåret 1980 innebär det en fördubbling. För alla andra åldersgrupper i de tre kommunerna ligger den relativa arbetslösheten 1988, med några få undantag, på samma nivå eller under 1980 års nivå.

En nära nog fördubbling av arbetslösheten bland de äldre männen har också förekommit i Göteborg mellan 1980 och 1988. De äldre männen är den åldersgrupp i Göteborg som har den högsta relativa arbetslösheten 1988.

I Malmö hade männen redan 1980 en betydligt högre arbetslöshet än de två övriga kommunerna, en dryg fördubbling skedde fram till 1985 därefter har den relativa arbetslösheten åter sjunkit.

Bland de äldre kvinnorna (55-64 år) har de i Göteborg den högsta relativa arbetslösheten 1988. Utvecklingen har varit ogynnsam under hela åttiotalet men framför allt har arbetslösheten legat kvar på en hög nivå även efter senaste konjunkturuppgången.

För Malmö äldre kvinnor, som hade höga "ingångsvärden" 1980, har utvecklingen varit mycket gynnsam under andra hälften av åttiotalet. I Malmö finns 1988 inte någon åldersgrupp, vare sig bland män eller kvinnor, som har en lägre relativ arbetslöshet.

Utveckling av förtidspensioneringen

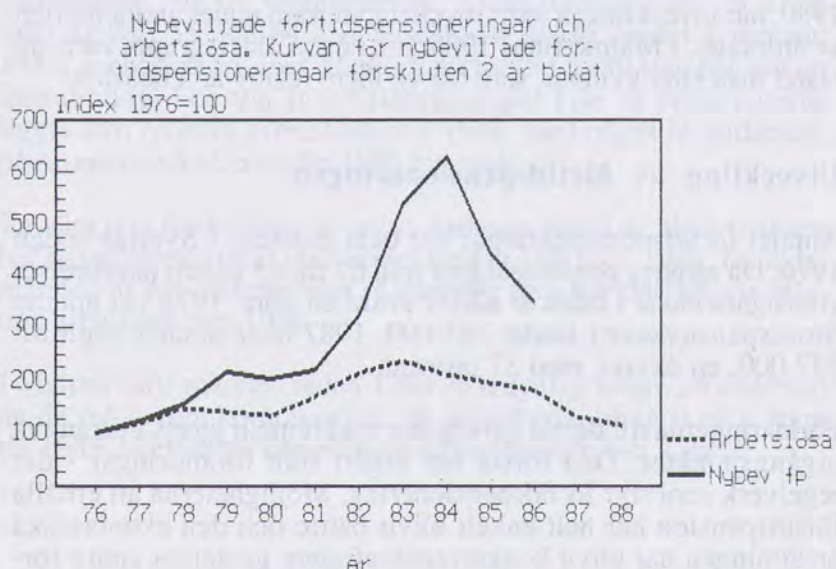
Antalet förtidspensioneringar har ökat markant i Sverige sedan 1976. Då sänktes pensionsåldern från 67 till 65 år och jämförelser ytterligare bakåt i tiden är därför svåra att göra. 1976 var antalet förtidspensionärer i landet 245 000. 1987 hade antalet stigit till 337 000, en ökning med 37 procent.

Förklaringarna till denna ökning har traditionellt gjorts utifrån två utgångspunkter. Den första har utgått från förändringar i det regelverk som styr förtidspensionering. Möjligheterna att erhålla förtidspension har helt enkelt blivit bättre och den ekonomiska ersättningen har blivit konkurrenskraftigare gentemot andra försörjningskällor. Det är emellertid viktigt att framhålla att inga tekniska förändringar i regelsystemet för förtidspensioneringar har gjorts under åttiotalet. Den kraftiga ökningen av antalet förtidspensionerade också under det senaste decenniet kan alltså inte förklaras av regelförändringar. Därmed decenniet kan alltså inte

förklaras av regelförändringar. Därmed inte sagt att inte praxis och tillämpning av reglerna kan ha förändrats

Den andra förklaringen till den kraftiga ökningen har gjort gällande att förtidspensioneringar informellt har använts som ett arbetsmarknadspolitiskt instrument. Att förtidspensionering använts vid strukturella förändringar på arbetsmarknaden, som för den enskilde, i vissa konjunkturlägen, tar sig uttryck i arbetslöshet står helt klart. Ett exempel i organiserad form är den s k 58.3-års pensioneringen i samband med varsel och nedläggningar.

En jämförelse under 80-talet av volymförändringarna för arbetslöshetsutvecklingen och antalet nybeviljade förtidspensioneringar indikerar att förtidspensioneringar har använts på ett sådant sätt. En förutsättning härför är dock att man tar hänsyn till försäkringskassans handläggningstider i samband med förtidspensioner. För att en ansökan skall tillstyrkas är ett års sjukskrivning ett minimikrav. En beviljad förtidspensionering kan antas ha en handläggningstid om ca två år.

Det är naturligt att utvecklingen av nybeviljade förtidspensioneringar av arbetsmarknadsskäl under åttiotalet, också härmed en två års förskjutning, följer arbetslöshetskurvan. Här känner vi dessutom handläggningstiden säkrare. Utstämpling från kassan (450 dagar) och sedan en mer formell beviljning från försäkringskassans sida. Andelen förtidspensionerade av arbetsmarknadsskäl utgjorde som mest ca 20 procent av alla förtidspensionerade något år under 80-talet (1985).

Just 1985 inträffar ett maximum vad gäller nybeviljade pensioneringar av arbetsmarknadsskäl. Det finns inga stora enskilda varsel som kan förklara toppåret 1985. Enligt försäkringskassan har heller inga centrala direktiv om förändringar av praxis eller tillämpningar utgått.

Läget i storstadsområdena

I slutet av 1987 var sammanlagt 116 500 personer förtidspensionerade i de tre storstadslänen. Till övervägande del utgörs de förtidspensionerade av äldre. Nästan 46 000 personer är över 60 år och ytterligare 24 000 personer är över 55 år. Andelen förtidspensionerade relaterat antingen till befolkningen, arbetskraften eller antal försäkrade är dock klart lägre än för resten av riket.

Tabell: Antal förtidspensionerade i olika länsområden, andel av befolkningen, arbetskraften och de försäkrade.

		Andel av befolkn	arbets- kraften	de försäk- rade
Storstadslän	116 557	5.8	6.9	5.9
Övriga län	219 947	6.6	8.1	6.7
Riket	336 504	6.3	7.6	6.4

Anm: Alla uppgifter avser personer i åldrarna 16-64 år för 8712.

För de olika försäkringskasseområdena inom Stockholms län tas inte kontinuerligt fram statistik över förtidspensioneringar. I Malmö och Göteborgs kommuner, som utgör egna fk-områden, går utvecklingen att följa. De bägge kommunerna har klart högre andel förtidspensionerade än både riket och sina respektive omgivande län.

Tabell: Antal och andel förtidspensionerade av befolkningen, arbetskraften och de försäkrade 1987.

	antal	av befolk- ningen	arbets- kraften	de försäk- rade
Malmö kommun	11 161	7.8	9.9	7.7
Övriga M-län	17 012	5.0	6.1	5.2
Göteborgs kom.	21 316	8.0	9.6	7.7
Övriga O-län	11 739	5.8	7.3	6.1

Anm: Alla uppgifter avser personer i åldrarna 16-64 år för 8712.

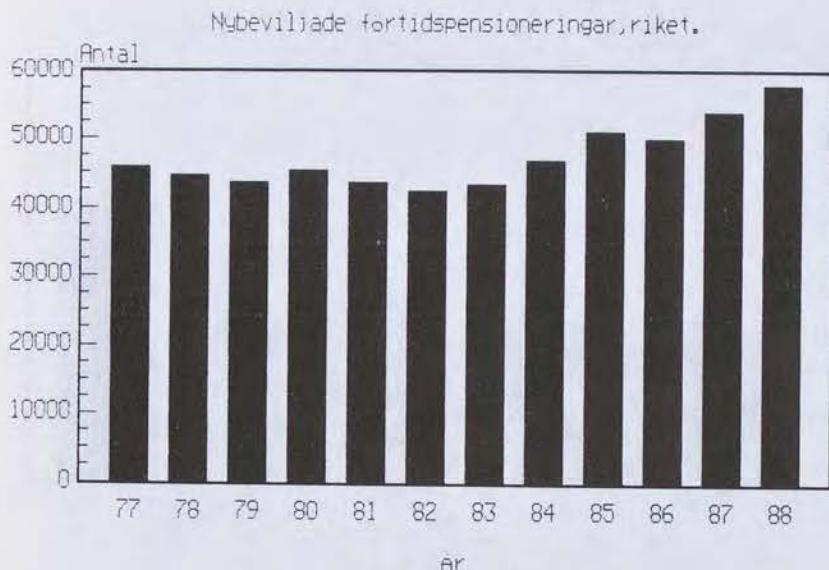
Ca 8 procent av befolkningen i åldern 16-64 år i de bägge storstadskommunerna är alltså förtidspensionerade. Av befolkningen mellan 50 och 64 år är 21 procent i Malmö och 23 procent i Göteborg förtidspensionerade. Motsvarande tal för resterande delar av länen är 15 respektive 19 procent.

För åldersgruppen 60-64 år ökar andelen förtidspensionärer till ca en tredjedel av befolkningen i Göteborg och Malmö.

Nybeviljade förtidspensioner

Antalet nybeviljade förtidspensioner i riket har uppgått till ca 45 000 årligen under åttiotalets fyra första år. Därefter sker det en ökning till ca 50 000 under 1985 och 1986. Preliminära uppgifter enligt RFV för de bägge senaste åren tyder på fortsatt ökning, 54 000 nybeviljade förtidspensioner för 1987 och 58 000 för 1988.

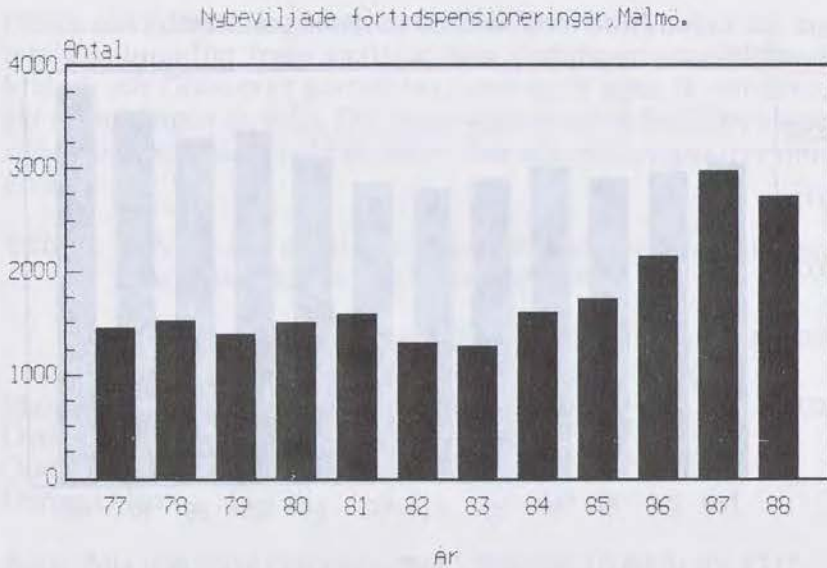
Hittills under åttiotalet har sammanlagt 435 000 personer beviljats förtidspension i riket. Av de var 40-45 procent mellan 60-64 år, 50-59 åringarna utgjorde 30-35 procent. Åldersklassen 30-49 år utgjorde 15-20 procent och de yngsta (16-29 år) för ca 5 procent.

Ökningen av antalet nybeviljade förtidspensioner var mellan 1980 och 1986 ca 10 procent relaterat till samtliga försäkrade. Utvecklingen varierar emellertid mellan olika åldersgrupper. Den kraftigaste ökningen mellan 1980 och 1988 har inträffat i åldersgrupperna 30-49 år och bland 60-64 åringarna. För båda åldersgrupperna har ökningen varit ca 25 procent. För de mellan 50-59 år har antalet nybeviljade förtidspensioner ökat med 10 procent medan de har minskat något för åldersgruppen 16-29 år. Förändringarna är relaterade till antalet försäkrade i respektive åldersgrupp.

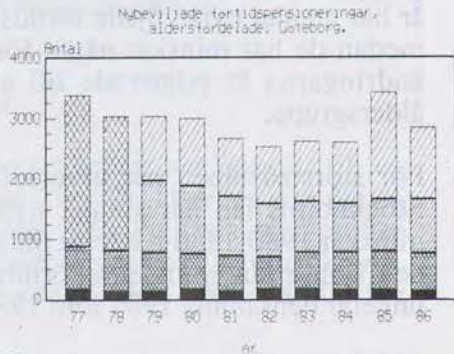
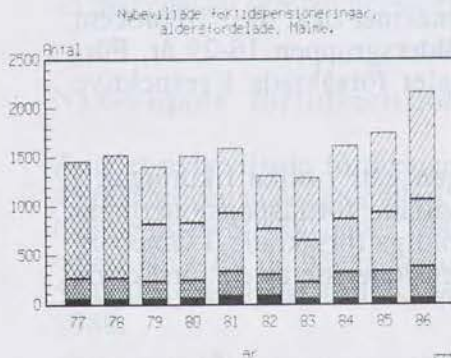
För storstadslänen har utvecklingen gått i olika riktningar. I Stockholms län har antalet nybeviljade förtidspensioneringar minskat 1980-1986 relaterat till samtliga försäkrade. I Göteborg och Bohus län är andelen förtidspensionerade av de försäkrade ungefär densamma 1986 som 1980.

I Malmöhus län har det skett en 50 procentig ökning. Ökningen är lika stor i Malmö kommun som i länet i övrigt. Preliminära uppgifter för Malmö kommun tyder på att ökningen efter 1986 också varit mycket kraftig.

Den antalsmässiga ökningen mellan 1986 och 1987 var 38 procent. Uppgifterna för 1988 tyder på en svag nedgång jämfört med 1987.

Liksom för riket varierar utvecklingen för olika åldersgrupper i de bägge storstadskommunerna Malmö och Göteborg.

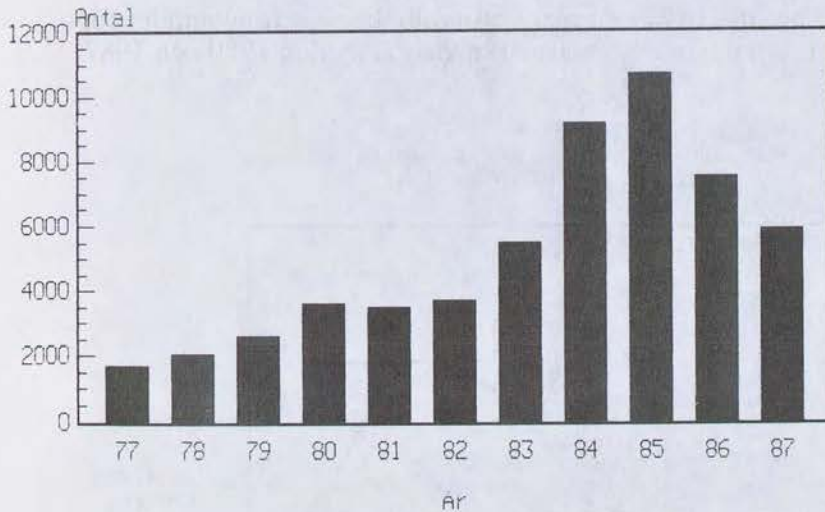
15-29
30-43
44-59
60-64
65-69

De mest markanta ökningarna gäller Malmö kommun och åldersgrupperna 60-64 år samt 30-49 år.

Förtidspensioneringar av arbetsmarknadsskäl

De förtidspensioner som beviljas av arbetsmarknadsskäl har ökat särskilt kraftigt. Från 1980 har det skett en fördubbling fram till 1986.

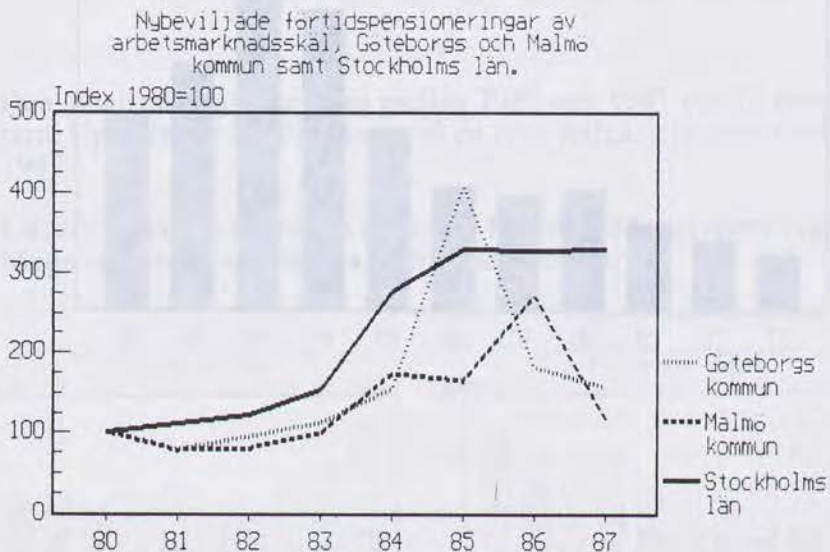
Nybeviljade förtidspensioneringar av
arbetsmarknadsskäl, riket.

Toppåret 1985 beviljades 10 770 förtidspensioner av arbetsmarknadsskäl. 5 700 män och 4 900 kvinnor. Utvecklingen både före och efter 1985 har annars varit den att något fler kvinnor än män förtidspensionerats av arbetsmarknadsskäl.

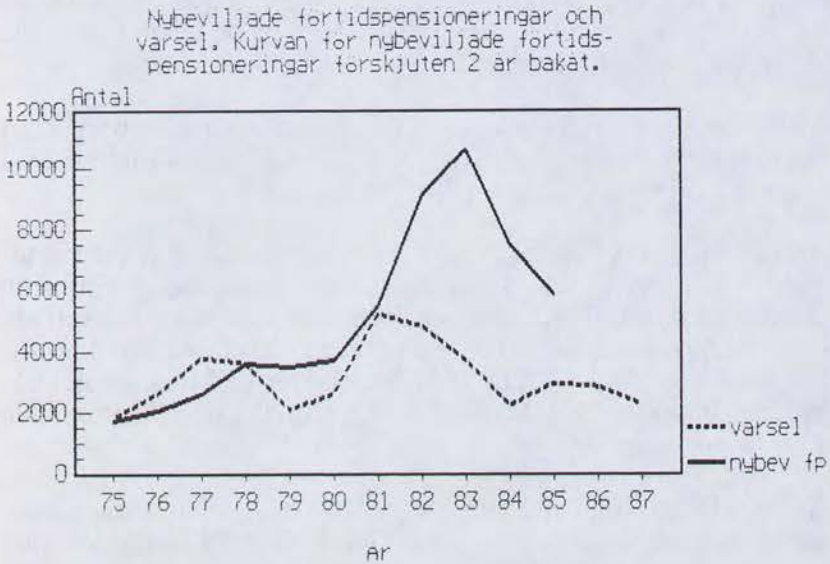
Förtidspensionering av arbetsmarknadsskäl beviljas enbart personer i åldrarna 60-64 år. Under åttiotalet första år var nästan hälften av de då beviljade 64-65 år, ca 30 procent i åldrarna 62-63 och drygt 20 procent var 60-61 år. De senaste åren har det skett en uppgång i andelen för 60-61 åringarna och idag är andelen för de tre redovisade åldersgrupperna lika stora.

I Stockholms län har en mer än tredubbling skett av antalet förtidspensioneringar av arbetsmarknadsskäl mellan 1980 och 1987.

Den mycket markerade ökningen i Göteborg 1985 kan förklaras av att Projekt 80, försöket att klara varvskrisen, upphörde 1982-83.

I Malmö kommun kom den största ökningen under 80-talet inte förrän 1986 - ett till två år efter de bägge övriga kommunerna. Här är det återigen ett stort varsel som förklarar ökningen. Uppsägningarna på Kockums 1984 omfattade 450 personer, förtidspensioneringarna av arbetsmarknadsskäl ökade från 360 till 600 personer 1986. Det stora varslat på Kockums 1986 kan alltså förväntas ge en ökning av förtidspensioneringarna av arbetsmarknadsskäl först 1989.

Långtidssjukskrivna

Sjukfrånvaron har ökat starkt i Sverige de senaste åren. Antalet sjukdagar (ersatta) per försäkrad var 1983 18.4 dagar (sjuktalet). Fyra år senare, 1987 hade sjuktalet ökat till 23.1 dagar.

Det är bland de äldre, 60-64 år, som sjuktalet har ökat mest. De äldre männen hade 1987 ett sjuktal på 43.3 dagar, en ökning med ca 11 dagar sedan 1984. Motsvarande tal för de äldre kvinnorna var 40.6 respektive 27.5. Kostnaderna för sjukfrånvaron uppgick till 23.1 miljarder kronor 1987. Sjukligheten i Sverige per sjukdag kostar alltså en miljard kronor.

Det är framförallt de långa sjukfallen (över 90 dagar) som ökat mest. Av den totala ökningen mellan 1983 och 1987 (4.7 dagar) berodde 3.7 dagar, eller nästan 80 procent, på de långa fallen. De långa fallen svarar för ungefär 45 procent av kostnaderna.

Av de tre storstadskommunerna har Malmö och Göteborg klart högre sjuktal än Stockholm. År 1987 var sjuktalet i Malmö 28.2 dagar, i Göteborg 29.2 och i Stockholm 25.4 dagar.

Antalet pågående långa sjukfall i Stockholms kommun var vid utgången av 1985 13 900. I statistiken över pågående sjukfall från Riksförsäkringsverket ingår inte personer som har s k a-inträde (alla statsanställda). Andelen statligt sysselsatta i Stockholms kommun var 1985 13.5 procent (Fob). Det verkliga antalet pågående långa sjukfall i Stockholm ligger alltså i storleksordningen 15 700 personer.

Av de 13 900 långa sjukfallen var 8 200 över 55 år, vilket innebär att över 10 procent av befolkningen mellan 55 och 64 var ca 5 procent långtidssjukskrivna. Inga skillnader förelåg mellan män och kvinnor i någon av åldersgrupperna.

I Malmö var andelen pågående långa sjukfall klart lägre än i Stockholm. 4 procent av befolkningen i åldern 55-64 år var långtidssjukskrivna i slutet av 1985. Totalt var drygt 3 000 personer långtidssjukskrivna (det verkliga talet ligger i Malmö ca 10 % högre). Ökningen i Malmö har sedan dess varit dramatisk. Vecka 4 1989 var över 6 000 personer långtidssjukskrivna.

Begreppet ohälsa

Riksförsäkringsverket tar sedan ett antal år fram ett totalmått över ersättningar som betalas av socialförsäkringen. Måttet kallas ohälsa och de ersättningar som ingår är sjukpenning, arbets-skadesjukpenning samt förtidspension/sjukbidrag. Förtidspension av arbetsmarknadsskäl ingår ej.

Bland de med långvarig ersättning för ohälsa (minst 180 dagar) har antalet ersatta dagar per försäkrad (bland de försäkrade ingår i detta mått också de icke sjukpenningplacerade förtidspensionärerna) inte förändrats mellan 1978 och 1983. Efter 1983 har däremot antalet ersatta dagar för långvarig ohälsa ökat med 18 procent. Ca 70 procent av ökningen kan hänföras till ökningar i antalet sjukpenningdagar och resten till de båda övriga ersättningsformerna.

Vi vet inte om ökningen av ersättningen för ohälsa beror på att socialförsäkringen trätt i stället för andra stödformer. En förändring av praxis när det gäller sjukersättning under utbildning har dock inträffat. Ett antal försäkringsdomar kring 1984-85 har inneburit att rätten till sjukpenning kan gälla även vid längre utbildningar (tidigare var ett år maximum) och att försäkringskassan skall ta hänsyn till det lokala arbetsmarknadsläget vid bedömning av sådana fall.

Undersökningar 1988 tyder på att av de mycket långa sjukfallen (3- år) deltar 25-30 procent i utbildning. Sådana rehabiliteringsinsatser skulle tidigare inte medfört rätt till sjukersättning.

Ökad generositet när det gäller ersättning i samband med utbildning är enligt RFV således på gång. Ökningen av ersättningsdagarna för ohälsa efter 1983 kan på intet sätt förklaras av denna praxisändring vid utbildning. Dock kan det inte uteslutas att ökningen beror på försämrade arbetsförmåga bland de försäkrade.

Ökningen av ersättningen för ohälsa har varit störst bland de äldre, i synnerhet bland de äldre kvinnorna. Denna grupp har trätt in på arbetsmarknaden efter att tidigare varit hemarbetande. Arbetsförmågan vid hemarbete kan regleras flexiblare än vid förvärvsarbete. Många kvinnor, som fungerade väl som hemarbetande, har inte klarat de relativt strikta krav på arbetsförmåga som ett förvärvsarbete ställer.

Regionala skillnader i ökningen av totalmåttet för ohälsa förekommer. Störst har ökningen mellan 1984 och 1987 varit i norra Norrland samt i Skåne och Blekinge.

Socialhjälp

Socialbidragen i Sverige ökade mycket kraftigt under lågkonjunkturen i början av åttiotalet. Hög arbetslöshet och sänkta reallöner betydde att antalet bidragshushåll ökade från 183 000 år 1981 till 293 000 år 1985. Mönstret är historiskt sett inte onormalt.

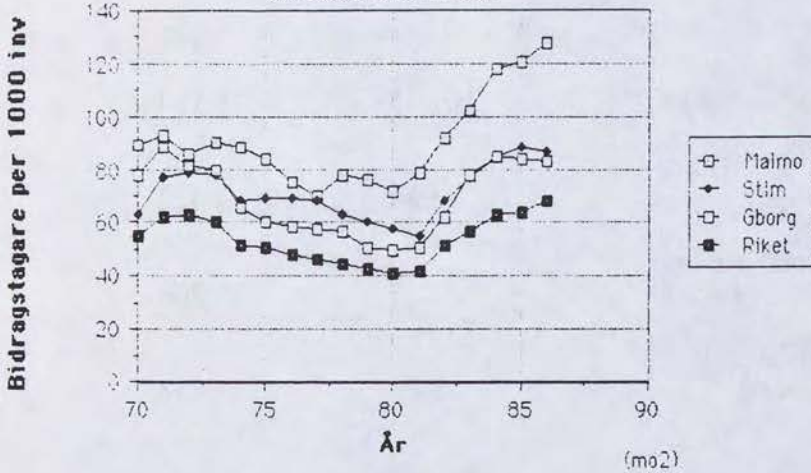
Vad som däremot kan betraktas som ett trendbrott i utvecklingen är att socialbidragsberoendet fortsatt öka eller stagnerat på en hög nivå även efter konjunkturuppgången.

Sammansättningen av gruppen socialbidragstagare har de senaste decennierna förändrats. Tidigare bidragstagare var barnfamiljer, kvinnor och framförallt äldre. I dag domineras gruppen av ensamstående föräldrar, ensamhushåll och ungdomar. Andra mindre grupper som idag är helt beroende av socialbidrag är flyktingar och, på grund av pensionsbestämmelsernas utformning, även äldre invandrare.

De tre storstadskommunerna har, icke oväntat, högre andel socialbidragstagare än riket som helhet. Malmö kommun har under hela åttiotalet stått i en klass för sig med en nästan dubbelt så hög andel bidragsberoende redan 1980.

Andel socialbidragstagare per 1000 invånare 1970-86

Storstäderna och riket

Efter 1985 minskar antalet bidragsberoende i Stockholm och Göteborg medan ökningen i Malmö fortsätter. Andelen bidragsberoende i Malmö i åldrarna 18-64 år har de senaste åren legat runt 14 procent av befolkningen.

Exemplet Malmö

Socialbidragsstatistiken redovisas vanligen med bidragshushåll som enhet. Antalet hushåll i Malmö kommun var enligt Fob 119 900 1985. Ca 15 procent, eller 17 800 var bidragshushåll och den genomsnittliga bidragstiden var fem månader.

Tabell: Socialbidragsutvecklingen i Malmö kommun 1981-1987.

	1981	1987
Antal hushåll	10 091	18 184
därav flykting-hushåll	964	2 422
Antal personer i hushållen	18 021	28 708
Antal personer/hushåll	1.79	1.58
Andel bidrags-tagare av bef.	7.7	12.5
Bidragsmånader i genomsnitt	4.0	5.0
Utbetalt social-bidrag, milj kr	74.9	324.5
därav flykting-hushåll (milj kr)	12.9	69.7
Kostnader/invånare (kr)	323	1 466

Källa: Meddelande från socialhögskolan 1988:4, Lunds universitet (författare; Tapio Salonen).

I likhet med riket är det framför allt de yngre i Malmö som är beroende av socialbidrag. Drygt 20 procent i åldersgruppen mellan 20-30 år är någon gång under året socialbidragstagare (1987). Av 40-åringarna var ca 10 procent bidragstagare och andelen bidragstagare sjunker sedan med ålder och omfattar ca 3 procent av åldersgruppen 60-64 år (1987).

Sambandet mellan arbetslöshet och socialbidragsberoende har traditionellt ansetts självklart. Den höga nivån på både arbets-

lösheten och andelen socialbidragstagare i Malmö den senaste tioårsperioden tyder också på detta.

Undersökningar som kommunförbundet utfört 1986 visar emellertid att i drygt en tredjedel av bidragshushållen förekommer arbetslöshet. Liknande undersökningar i Lund och Landskrona visar på ungefär samma andel registrerade arbetslösa. Undersökningarna visar också att de arbetslösa bidragstagarna har låg anknytningsgrad till arbetsmarknaden. Merparten saknar arbetslöshetsersättning och endast 20 procent erhåller socialbidrag som komplement till arbetslöshetsersättning.

Försörjningssituationen i Stockholm och Malmö

Sysselsättningsutredningens delbetänkande Arbete åt handikappade visade hur försörjningssituationen såg ut för män i Stockholms kommun 1975. Det var framför allt situationen för äldre män, mellan 50 och 59 år som analyserades. Då förvärvsarbetande 83 procent mer än 20 timmar, 8 procent var förtidspensionerade och resten ca 9 procent var sjukskrivna eller fick socialhjälp i kombination med arbete delar av året. Hela bilden av männens situation såg ut som nedan.

Tabell: Försörjningssituationen för män i Stockholms kommun 1975.
Procent av befolkningen i respektive åldersgrupp.

Ålder	Fob 1975	Annan statistik		
	förv.arb arb 1-w tim	långtids- sjuka	förtids- pension	social- hjälp 1)
16-19	43.2	0.5	0.8	13.0
20-29	73.8	1.8	1.2	8.6
30-39	83.3	3.1	2.0	7.0
40-49	84.8	4.6	4.1	6.4
50-59	84.2	5.4	8.3	4.5
60-64	69.5	10.9	19.3	3.1

Anm: För jämförelser med Fob 85 redovisas andelen förvärvs-
arbetande 1-w tim. En person kan registreras i flera kolumner.

1) Åldersfördelningen delvis skattas.

Man kan klart konstatera att utslagningen på Stockholms arbets-
marknad har ökat sedan 1975. För de äldre männen, hårt
drabbade redan 1975, har situationen förvärrats. Tydligt är också
att utslagningen idag drabbar män i allt yngre åldrar.

Tabell: Försörjningssituationen för män i Stockholms kommun 1985.
Procent av befolkningen i respektive åldersgrupp

Ålder	Fob 1985	Annan statistik		
	förvärvs- arbetande 1)	långtids- sjuka	förtids- pension 4)	social- hjälp 5)
16-19	37.0	0.4 2)		10.2
20-24	69.6	0.4	0.6 3)	12.3
25-34	78.2	0.7	1.2	13.7
35-44	82.0	2.1	3.4	10.7
45-54	83.9	4.8	8.2	8.4
55-64	73.7	10.4	19.9	3.9
16-64	76.1	3.2	5.9	10.2

Anm: En person kan förekomma flera kolumner.

1) enligt SCB skattade förvärvsfrekvenser. 2) avser 18-19 åringar. 3) avser 16-24 år. 4) avser 1986. 5) skattad åldersfördelning.

Andelen förvärvsarbetande äldre män (55-64 år) i Stockholm har sjunkit med knappt 4 procentenheter sedan 1975. På grund av Fob 85:s nya sysselsättningsbegrepp måste jämförelser göras med alla sysselsatta, alltså även deltidarbetande. Andelen deltidarbetande (1-19 tim) män i Stockholm var totalt 1.7 procent 1975.

12 200 män i Stockholm var 1986 förtidspensionerade, 7 200 var över 60 år. År 1975 var drygt 19 procent av männen över 60 år förtidspensionerade, 1986 hade andelen stigit till över 25 procent. Oroväckande höga andelar av de medelålders männen var förtidspensionerade 1986. En annan åldersindelning än den ovan redovisade visar att nästan 7 procent av männen i åldrarna 35-39 år var förtidspensionärer. För männen under 35 år har däremot inte andelen förtidspensionärer ökat.

De yngre männen har istället blivit mer beroende av socialhjälp. Andelen socialbidragstagare av männen överstiger 10 procent i alla åldersgrupper upp till 45 år. Precis som 1975 är det de ensamstående männen som dominerar. Av Stockholms drygt 40 000 vuxna bidragstagare 1986 var 40 procent ensamstående män utan barn.

Ökningen av antalet långtidssjuka kom, som tidigare redovisats, först efter 1983. Förändringarna i andelen långtidssjukskrivna mellan 1975 och 1985 är inte påfallande.

Situationen i Malmö

Andelen förvärvsarbetsmän var 1985 generellt lägre i Malmö än i Stockholm. Så var inte fallet 1975. I Malmö är de i synnerhet ungdomarna som drabbats av utslagning. Drygt 6 och 10 ungdomar mellan 20-24 år förvärvsarbetar i Malmö.

De förtidspensionerade männen är i högre grad än i Stockholm koncentrerade till åldersgruppen 55-64 år. Å andra sidan finns klart färre långtidssjuka äldre män i Malmö. En förklaring är att Malmö har större andel förtidspensionerade än Stockholm.

Tabell: Försörjningssituationen för män i Malmö kommun 1985.

Procent av befolkningen i respektive åldersgrupp.

Ålder	Fob 1985	Annan statistik		
	förvärvs- arbetande 1)	långtids- sjuka 2)	förtids- pension	social- hjälp 4)
16-19	34.1	0.1	0.9	19 3)
20-24	62.8	0.7	0.6	22
25-34	75.6	1.0	1.5	20
35-44	80.2	1.5	3.3	13
45-54	82.6	2.9	6.7	8
55-64	70.0	4.0	21.1	4
16-64	71.8	1.9	6.4	15

Anm: En person kan förekomma i flera kolumner.

1) Skattade värden som möjliggör jämförelser med tidigare Fob.

2) Skattad åldersfördelning. 3) Avser 18-19 år. 4) Skattade värden för 1987.

Den mest frapperande skillnaden gentemot Stockholm är det höga socialbidragsberoendet bland de yngre männen i Malmö. Den genomsnittliga bidragstiden är i Malmö fem månader vilket skulle

betyda att ca 8 procent av männen upp till 35 år försörjs via socialbidrag.

Även för Malmö gäller att männens och kvinnornas försörjningssituation liknar varandras i stort. Enda noterbara skillnaden är att något fler kvinnor än män i åldrarna 45-54 år är förtidspensionerade och långtidssjuka.

Stadsdelsområdet Fosie

I stadsdelsområdet Fosie i södra Malmö bor 36 000 innevånare. I dess södra delar ligger två industriområden, Fosieby industriområde och Fredriksberg. De större bostadsområdena byggdes under 60-talet och första hälften av 70-talet. 13 000 av sammanlagt 19 000 bostäder i Fosie byggdes under denna tid. 25 procent av bostäderna är kommunägda (16 % i hela Malmö). 11 procent av bostäderna utgörs av småhus mot 17 procent totalt i Malmö. Det största bostadsområdet i Fosie är Lindängen med 5 700 innevånare 1988. Det är byggt kring 1970 och är ett av Malmös problemområden. I Fosie ligger också Augustenborg, byggt efter kriget, som var den tidens "Rosengård".

De tre största partierna vid valet 1985 var SAP, Moderata Samlingspartiet och Skånepartiet. Socialdemokraterna fick 56 procent (42 % i hela Malmö), moderaterna fick 18 procent (29 %) och Skånepartiet 9 procent (7 %).

Även om Fosie stadsdelsområde innehåller flera enskilda bostadsområden av problemkaraktär är det inget extremområde i den bemärkelsen i Malmö.

I specialtabeller redovisas Fob 85 på stadsdelsområden. För att få en jämförbar bild med andra redovisade värden i rapporten har justeringar av sysselsättningsnivåerna gjorts i enligt SCB:s länkningsstabeller. De procentuella minskningarna i varje åldersgrupp för båda könen i hela Malmö har använts.

Tabell: Förvärvsfrekvenser i Fosie stadsdelsområde samt förtidspensionerade i procent av respektive åldersgrupp 1985.

Ålder	Fob 1985		Förtidspensionerade 2)	
	Förvärvsarbetande 1) män	kvinnor	män	kvinnor
16-19	40.1	39.6	0.7	0.4
20-24	64.5	65.3	1.2	0.7
25-34	80.4	73.1	1.8	1.5
35-44	81.5	81.6	2.9	3.4
45-54	83.2	80.1	6.7	9.6
55-64	66.9	52.6	24.4	27.9
16-64	73.6	68.6	7.0	8.6

1) Skattade värden. 2) Avser Lindängens försäkringskassedområde minskat med befolkningsandelen inom fk-området som inte bor i Fosie stadsdelsområde.

De skattade förvärvsfrekvenserna är totalt sett något högre för män och något lägre för kvinnor i Fosie än i hela Malmö. För åldersgrupperna 55-64 år är situationen den omvända. För de ensamstående männen ligger förvärvsfrekvenserna ca 10 procentenheter lägre i åldrarna mellan 25 till 44 år. För de ensamstående 50-åringarna ökar gapet till 15-20 procentenheter gentemot samtliga män i åldersgruppen.

För de ensamstående kvinnorna sjunker förvärvsfrekvenserna markant först efter 55 år. Differenserna mellan förvärvsfrekvenserna för de ensamstående kvinnorna och för gruppen samtliga kvinnor är inte alls så stora som var fallet för männen, som mest rör det sig i någon av åldersgrupperna om ca 5 procentenheter.

Av Fosieborna mellan 20-64 år var drygt 8 procent utländska medborgare 1985. Deras förvärvsfrekvens var totalt knappt 60 procent (officiell Fob 85), 18 procentenheter lägre än för samtliga boende i Fosie.

I bostadsområdet Lindängen ligger förvärvsfrekvensen totalt för båda könen ca 5 procentenheter under den för hela Fosie.

Arbetslösheten i Fosie 1985

Den relativa arbetslösheten (andel kvarstående arbetslösa/befolkningen) i Fosie var något lägre för män men nästan en procentenhet högre för kvinnor än i Malmö totalt.

4.5 procent av männen och 4.8 procent av kvinnorna var 1985 i genomsnitt arbetslösa i Fosie. För 20-24 åringarna i båda könen är den relativa arbetslösheten klart högre i Fosie. Ca 10 procent av de unga kvinnorna var arbetslösa och drygt 8 procent av männen.

De äldre männen över 55 år i Fosie var arbetslösa i lägre utsträckning i genomsnittligt i Malmö. En orsak kan vara de många förtidspensioneringarna bland äldre män i Fosie.

Ca 8 procent av de utländska medborgarna i Fosie var arbetslösa 1985, alltså en nästan dubbelt så hög nivå som för hela befolkningen i Malmö.

Socialbidragsberoendet i Fosie

Fosie ingår i Södra distriktet inom Socialförvaltningen i Malmö. I Södra distriktet inom socialförvaltningen i Malmö ingår dels Fosie stadsdelsområde, dels en del landsbygdsbetonade församlingar i utkanten av Malmö. Södra distriktet blir ca 10 000 innevånare större än Fosie stadsdelsområde. Hälften av de 10 000 bor i Oxie kyrkby, ett småhusområde med mycket låg andel bidragshushåll (ca 4% 1987). Uppgifter som redovisas för hela Södra distriktet innehåller även dessa kransförsamlingar men bidrar endast med antalsökningar jämfört med om uppgifter för enbart Fosie fanns tillgängliga. Vid andelsredovisningar sker med all säkerhet en underskattning jämfört med om redovisningen gällt enbart Fosie.

År 1987 var 12 procent av den vuxna befolkningen, eller 14 procent av hushållen socialbidragsberoende i stadsdelsområdet Fosie.

Bidragsberoendet i socialdistriktet var högst inom åldersgruppen 20-24 år (24%). Bland 25-29 åringarna var andelen 20 procent och bland 30-åringarna 15 procent. Uppgifterna avser 1987. Ensamhushållen dominerar starkt bland bidragshushållen i

distriktet. 65 procent var ensamhushåll utan barn (40% män och 25% kvinnor) och ytterligare ca 20 procent var ensamhushåll med barn. 21 procent av bidragshushållen i distriktet erhåller bidrag hela året (10-12 mån).

Andelen bidragshushåll varierar inom stadsdelsområdet. Totalt i Fosie var som tidigare nämnts 14 procent av hushållen bidragsberoende. I Lindängen, ett av problemområdena erhöll ca 33 procent av hushållen socialbidrag 1987. I det tidigare nämnda Augustenborg var andelen 25 procent. Bostadssegregationen är i det närmaste total. Inom vissa villaområden i distriktet är andelen bidragshushåll så låg som 1-2 procent.

Lindängen är inget extremområde i Malmö vad avser andelen socialbidragshushåll. Som jämförelse kan nämnas att i Herrgården och Örtagården, båda ligger i Rosengård, är två av tre hushåll socialbidragsberoende (1987).

Fosie avviker inte från den allmänna bilden av utslagningsprocesserna på arbetsmarknaden i Malmö men fokuserar dem tydligare. Det är de äldre männen, de socialbidragsberoende ungdomarna, ensamhushållen som drabbas av samhällets och arbetslivets allt hårdare krav på välfungerande och välutbildade individer.

Storstädernas arbetsmarknad - en sammanfattning

Arbetskraften. Hittills under 1980-talet har arbetskraften ökat med 225 000 personer i riket. Storstadslänen, som har 37 procent av landets befolkning mellan 16 och 64 år, svarar för 120 000 eller drygt hälften av det ökade utbudet av arbetskraft. Förklaringen till detta är dels att dessa län svarar för en stor del av befolkningstillväxten, 75 procent, dels att dessa län har något högre arbetskraftstal.

Precis som på 1970-talet så är det kvinnorna som står för i stort sett hela ökningen. I storstäderna har ökningen för kvinnorna varit störst i åldersgruppen 35-44 år.

Männens arbetskraft i storstäderna har totalt sett minskat under åttiotalet, mest för männen mellan 55 och 64 år. Utvecklingen från sjuttioalet med minskande förvärvsfrekvenser bland de äldre männen fortsätter. I Göteborg och Malmö minskade deras förvärvsfrekvenser med ca 10 procentenheter mellan 1975 och 1985.

Arbetslösheten. Från mitten av 1970-talet till 1983 ökade arbetslösheten trendmässigt i hela landet. Därefter har arbetslösheten sjunkit kraftigt och är nu nere på samma nivå som vid mitten av 1970-talet.

För de olika länsområdena har arbetslöshetsutvecklingen varit densamma som för riket som helhet. För alla tre områdena inträffade trendbrottet 1983 och fram till 1988 har sedan arbetslösheten ungefär halverats. Storstadslänen har under senare delen av sjuttioalet och hittills under åttiotalet legat på halva den nivå som gäller för skogslänen.

Det föreligger stora skillnader i arbetslöshetsnivåer mellan de tre storstadskommunerna. Stockholm har mycket låga arbetslöshetstal för både män och kvinnor. Malmö har haft höga arbetslöshetstal hela åttiotalet, i synnerhet för männen. Göteborg har legat något över riksnivån.

Socialbidragsberoendet. Ett tecken på brister i arbetsmarknaden, när det gäller arbetstillfällen, arbetstider eller inkomster, är graden av beroende av socialbidrag. Detta beroende har vuxit bland ungdomar i storstäderna, speciellt i Malmö, där nästen 10 procent av männen upp till 35 år var heltidsberoende av socialbidrag (1987).

Förutom ungdomarna är det de ensamstående männen utan barn som utgör den största gruppen socialbidragstagare. Av Stockholms drygt 40 000 vuxna bidragstagare 1986 var 40 procent ensamstående män utan barn.

Förtidspensioneringar. Ett annat tecken på brister i arbetslivet och i arbetsmarknaden är förtidspensioneringarna. Förtidspensioneringarna har ökat kraftigt under 1980-talet. Även om förtidspensioneringarna är något lägre i storstadslänen än i övriga landet så är omfattningen ändå betydande. I Malmö och Göteborg är t ex 21 resp 23 procent av männen mellan 50 och 64 år förtidspensionerade (1987).

Slutsatser. Utvecklingen av storstädernas arbetsmarknad under 1980-talet präglas å ena sidan av ökande sysselsättning och minskande arbetslöshet och, å andra sidan, av ökad utslagning och ett stort socialpolitiskt beroende.

Med den höga efterfrågan på arbetskraft som nu föreligger och med den utveckling som kan väntas på 1990-talet är det viktigt att bättre ta tillvara den arbetskraft som finns inom landet.

Det kommer att kräva en förskjutning av de politiska åtgärderna från socialpolitiska insatser till arbetsmarknadspolitiska. Inom ramen för de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna behövs mer av utbudsstimulerande insatser, framför allt utbildning och rehabilitering.

För att dessa insatser ska bli framgångsrika behövs det också en förnyelse av samarbetet mellan de olika delar av den offentliga sektorn som svarar för servicen till medborgarna när det gäller arbete och inkomstskydd.

En av de stora svagheter i den offentliga verksamheten är uppsplittringen av ansvaret och resurserna på olika huvudmän när det gäller förebyggande och rehabiliterande insatser. Denna uppsplittring leder till brist på effektivitet och denna brist är mest tydlig i storstäderna där de sociala nätverken mellan medborgarna är svagare än på de mindre orterna. Det behövs därför nya samarbetsformer baserade på en helhetssyn på individens situation och behov.

Statens offentliga utredningar 1989

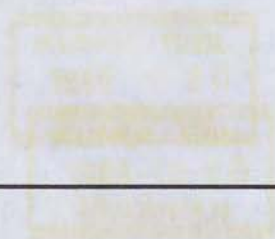
Kronologisk förteckning

1. Rapport av den särskilde utredaren för granskning av hotbilden mot och säkerhetsskyddet kring statsminister Olof Palme. C.
2. Beskattning av fåmansföretag. Fi.
3. Integriteten vid statistikproduktion. C.
4. Fasta Öresundsförbindelser. K.
5. Samordnad länsförvaltning. Del 1: Förslag. C.
6. Samordnad länsförvaltning. Del 2: Bilagor. C.
7. Vidgad etableringsfrihet för nya medier. U.
8. UD:s presstjänst. UD.
9. Särskild inkomstskatt för utländska artister m.fl. Fi.
10. Två nya treåriga linjer. U.
11. Hushållssparandet - Huvudrapport från Spardelegationens sparundersökning. Fi.
12. Den regionala problembilden. A.
13. Mångfald mot enfald. Del 1. A.
14. Mångfald mot enfald. Del 2. Lagstiftning och rättsfrågor. A.
15. Storstads trafik 2 - Bakgrundsmaterial. K.
16. Kostnadsutveckling och konkurrens i banksektorn. Fi.
17. Risker och skydd för befolkningen. Fö.
18. SÄPO - Säkerhetspolisens arbetsmetoder. C.
19. Regionalpolitikens förutsättningar. A.
20. Tullregisterlag m.m. Fi.
21. Sätt värde på miljön - miljöavgifter på svavel och klor. ME.
22. Censurlagen - en modernisering av biografförordningen. U.
23. Parkeringsköp. Bo.
24. Statligt finansiellt stöd? I.
25. Rapporter till finansieringsutredningen. I.
26. Kustbevakningens roll i den framtida sjöövervakningen. Fi.
27. Forskning vid de mindre och medelstora högskolorna. U.
28. Utbildningar för framtidens tandvård. U.
29. Samarbete kring klinisk utbildning och forskning inför 90-talet. U.
30. Professorstillättning. En översyn av proceduren vid tillsättning av professorstjänster. U.
31. Statens mät- och provstyrelse. I.
32. Miljöprojekt Göteborg - för ett renare Hisingen. ME.
33. Reformerad inkomstbeskattning
- Skattereformens huvudlinjer. Del 1.
- Inkomst av kapital. Del 2.
- Inkomst av tjänst, lagtext och kommentarer. Del 3.
- Bilagor, expertrapporter. Del 4. Fi.
34. Reformerad företagsbeskattning
- Motiv och lagförslag. Del 1.
- Expertrapporter. Del 2. Fi.
35. Reformerad mervärdesskatt m.m.
- Motiv. Del 1.
- Lagtext och bilagor. Del 2. Fi.
36. Inflationskorrigerad inkomstbeskattning. Fi.
37. Utländska förvärv av Svenska företag - en studie av utvecklingen. I.
38. Det nya skatteförslaget - sammanfattning av skatteutredningarnas betänkanden. Fi.
39. Hjälpmedelsverksamhetens utveckling - kartläggning och bedömning. S.
40. Datorisering av tullrutinerna - slutrapport. Fi.
41. Samerätt och sameting. Ju.
42. Det civila försvaret. Del 1.
Det civila försvaret. Del 2. Författningstext. Fö.
43. Storstads trafik 3 - Bilavgifter. K.
44. Översyn av vapenlagstiftningen. Ju.
45. Standardiseringens roll i EFTA/EG - samarbetet. I.
46. Arméns utveckling och försvarets planeringssystem. Fö.
47. Hjälpmedelsverksamhetens utveckling - Bilagor. S.
48. Energiforskning för framtiden. ME.
49. Energiforskning för framtiden. Bilagor. ME.
50. Stiftelser för samverkan. U.
51. Den gravida kvinnan och fostret - två individer. Om fosterdiagnostik. Om sena aborter. Ju.
52. Det statliga energiforskningsprogrammet - aktörer inom energisektorn. ME.
53. Arbetstid och välfärd.
Arbetstid och välfärd. Bilagedel A.
Arbetstid och välfärd. Bilagedel B. A.
54. Rätt till gymnasieutbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar. S.
55. Fungerande regioner i samspel. A.
56. Fiskprisregleringen och fiskeridistributionen. JO.
57. DO och Nämnden mot etnisk diskriminering
— de tre första åren.
58. Undantagandepensionärernas ekonomi. S.
59. Nominering av redovisningskonsulter. C.
60. Huvudbetänkande från
alternativmedicinkommittén. S.
61. Hälsohem. S.
62. Alternativa terapier i Sverige. S.
63. Värdering av alternativmedicinska teknologier. S.
64. Kommunalbot. C.
65. Staten i geografin. A.

Statens offentliga utredningar 1989

Kronologisk förteckning

- 66. Begreppet krigsmateriel. UD.
- 67. Levnadsvillkor i storstadsregioner. SB.
- 68. Storstadens partier och valdeltagande 1948-1988.
SB.
- 69. Storstadsregioner i förändring. SB.
- 70. Storstädernas arbetsmarknad. SB.

Statens offentliga utredningar 1989

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

- Levnadsvillkor i storstadsregioner. [67]
Storstadens partier och valdeltagande 1948-1988. [68]
Storstadsregioner i förändring. [69]
Storstädernas arbetsmarknad. [70]

Justitiedepartementet

- Samerätt och sameting. [41]
Översyn av vapenlagstiftningen. [44]
Den gravida kvinnan och fostret - två individer. Om fosterdiagnostik. Om sena aborter. [51]

Utrikesdepartementet

- UD:s presstjänst. [8]
Begreppet krigsmateriel. [66]

Försvarsdepartementet

- Risker och skydd för befolkningen. [17]
Det civila försvaret. Del 1. [42]
Det civila försvaret. Del 2. Författningstext. [42]
Arméns utveckling och försvarets planeringssystem. [46]

Socialdepartementet

- Hjälpmedelsverksamhetens utveckling - kartläggning och bedömning. [39]
Hjälpmedelsverksamhetens utveckling - Bilagor. [47]
Rätt till gymnasieutbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar. [54]
Undantagandepensionärernas ekonomi. [58]
Huvudbetänkande från alternativmedicinkommittén. [60]
Hälsohem. [61]
Alternativa terapier i Sverige. [62]
Värdering av alternativmedicinska teknologier. [63]

Kommunikationsdepartementet

- Fasta Öresundsförbindelser. [4]
Storstadstrafik 2 - Bakgrundsmaterial. [15]
Storstadstrafik 3 - Bilavgifter. [43]

Finansdepartementet

- Beskattnings av fåmansföretag. [2]
Särskild inkomstskatt för utländska artister m.fl. [9]

- Hushållsparandet - Huvudrapport från Spardelegationens sparundersökning. [11]
Kostnadsutveckling och konkurrens i banksektorn. [16]
Tullregisterlag m.m. [20]
Kustbevakningens roll i den framtida sjöövervakningen. [26]
Reformerad inkomstbeskattnings - Skattereformens huvudlinjer. Del 1. [33]
- Inkomst av kapital. Del 2. [33]
- Inkomst av tjänst, lagtext och kommentarer. Del 3. [33]
- Bilagor, expertrapporter. Del 4. [33]
Reformerad företagsbeskattnings - Motiv och lagförslag. Del 1. [34]
- Expertrapporter. Del 2. [34]
Reformerad mervärdeskatt m.m. - Motiv. Del 1. [35]
- Lagtext och bilagor. Del 2. [35]
Inflationskorrigerad inkomstbeskattnings. [36]
Det nya skatteförslaget - sammanfattning av skatteutredningarnas betänkanden. [38]
Datorisering av tullrutinerna - slutrapport. [40]

Utbildningsdepartementet

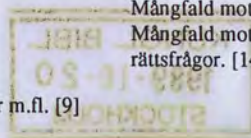
- Vidgad etableringsfrihet för nya medier. [7]
Två nya treåriga linjer. [10]
Censurlagen - en modernisering av biografförordningen. [22]
Forskning vid de mindre och medelstora högskolorna. [27]
Utbildningar för framtidens tandvård. [28]
Samarbete kring klinisk utbildning och forskning inför 90-talet. [29]
Professorstillsättning. En översyn av proceduren vid tillsättning av professorstjänst. [30]
Stiftelser för samverkan. [50]

Jordbruksdepartementet

- Fiskprisregleringen och fiskeriadминистраtionen. [56]

Arbetsmarknadsdepartementet

- Den regionala problembilden. [12]
Mångfald mot enfald. Del 1. [13]
Mångfald mot enfald. Del 2. Lagstiftning och rättsfrågor. [14]

Statens offentliga utredningar 1989

Systematisk förteckning

Regionalpolitikens förutsättningar. [19]

Arbets tid och välfärd.

Arbets tid och välfärd. Bilagedel A.

Arbets tid och välfärd. Bilagedel B. [53]

Fungerande regioner i samspel. [55]

DO och Nämnden mot etnisk diskriminering

— de tre första åren. [57]

Staten i geografin. [65]

Industridepartementet

Statligt finansiellt stöd. [24]

Rapporter till finansieringsutredningen. [25]

Statens mät- och provstyrelse. [31]

Utländska förvärv av svenska företag - en studie av utvecklingen. [37]

Standardiseringens roll i EFTA/EG - samarbetet. [45]

Civildepartementet

Rapport av den särskilde utredaren för granskning av hotbilden mot och säkerhetsskyddet kring statsminister Olof Palme. [1]

Integriteten vid statistikproduktion. [3]

Samordnad länsförvaltning. Del 1: Förslag. [5]

Samordnad länsförvaltning. Del 2: Bilagor. [6]

SÄPO - Säkerhetspolisens arbetsmetoder. [18]

Nominering av redovisningskonsulter. [59]

Kommunalbot. [64]

Bostadsdepartementet

Parkeringsköp. [23]

Miljö- och energidepartementet

Sätt värde på miljön - miljöavgifter på svavel och klor. [21]

Miljöprojekt Göteborg - för ett renare Hisingen. [32]

Energiforskning för framtiden. [48]

Energiforskning för framtiden. Bilagor. [49]

Det statliga energiforskningsprogrammet - aktörer inom energisektorn. [52]

KUNGL. BIBL.
1989-10-20
STOCKHOLM

STOCKPORT M
1888-10-50
KUNZEL BUREAU

ALLMÄNNA FÖRLAGET

BESTÄLLNINGAR: ALLMÄNNA FÖRLAGET, KUNDTJÄNST, 106 47 STOCKHOLM.
TEL: 08-739 96 30, FAX: 08-739 95 48.
INFORMATIONSBOKHANDELN, MALMTORSGATAN 5 (VID BRUNKERBERGSGÅRD), STOCKHOLM.